

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Petr Bureš

**Obraz Němců v českém tisku na pozadí tzv.
Ústeckého masakru**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Petr Bureš**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2009

Hodnocení: .....

Bibliografický záznam

BUREŠ, Petr. *Obraz Němců v českém tisku na pozadí tzv. Ústeckého masakru*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2009. 49 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Anotace

Bakalářská práce „Obraz Němců v českém tisku na pozadí tzv. Ústeckého masakru“ se zaměřuje na zkoumání obrazu Němců vytvořeného českými médii v období srpna 1945. Využívá čtyř periodik (dvou celostátních a dvou regionálních) ke zkoumání, jakým způsobem český tisk reflektoval masakr na Němcích v Ústí nad Labem dne 31. 7. 1945 a jakým způsobem byli Němci v této době popisováni. Práce porovnává obraz Němců vytvořený dvěma regionálními periodiky, která byla vybrána na základě geografické blízkosti k místu události, a dvěma celostátními deníky, které reprezentují různé politické proudy na československé politické scéně v roce 1945. Také je stručně popsána poválečná situace v severních Čechách a události v Ústí nad Labem.

Annotation

Diploma thesis „Image of Germans in Czech press in view of so-called Usti massacre” focuses on the research of the image of Germans created by Czech media in the period of August 1945. It uses four periodicals (two nation-wide ones and two regional ones) to research the way the Czech press reflected the massacre on Germans in Usti nad Labem on July 31, 1945, and the way Germans were described by the press in the above-mentioned period of time. The thesis compares the image of Germans created by two regional periodicals, which were selected on the basis of the geographical proximity to the event, and two nation-wide dailies, which represent different political parties on the Czechoslovakian political scene in 1945. It also briefly describes the situation in the region of North Bohemia in 1945 and events in Usti nad Labem.

Klíčová slova

Obraz, Němci, 1945, pogrom, odsun, *Svobodné slovo*, *Rudé právo*, *Předvoj*, *Litoměřický Kraj*

Keywords

Image, Germans, 1945, pogrom, transfer, *Svobodne slovo*, *Rude pravo*, *Predvoj*, *Litomericky Kraj*

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 81 900 znaků s mezerami, tj. 45,5 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Ústí nad Labem dne 12. 5. 2009

Petr Bureš

Obsah

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	5
1. UDÁLOSTI V ÚSTÍ NAD LABEM DNE 31. 7. 1945.....	7
1.1 VÝBUCH MUNIČNÍHO SKLADU A JEHO VYŠETŘOVÁNÍ.....	7
1.2 ÚSTECKÝ MASAKR.....	10
1.3 REFLEXE VÝBUCHU V KRÁSNÉM BŘEZNĚ A NÁSLEDNÉHO MASAKRU VE SLEDOVANÝCH PERIODIKÁCH.....	13
2. POROVNÁNÍ MEDIÁLNÍHO OBRAZU NĚMCŮ NA ÚROVNI REGIONÁLNÍHO TISKU.....	15
2.1 MEDIÁLNÍ OBRAZ NĚMCŮ VYTVOŘENÝ NOVINAMI PŘEDVOJ.....	15
2.2 MEDIÁLNÍ OBRAZ NĚMCŮ VYTVOŘENÝ TÝDNÍKEM LITOMĚŘICKÝ KRAJ... 22	
2.3 SROVNÁNÍ.....	25
3. POROVNÁNÍ MEDIÁLNÍHO OBRAZU NĚMCŮ NA ÚROVNI CELOSTÁTNÍHO TISKU.....	26
3.1 MEDIÁLNÍ OBRAZ NĚMCŮ VYTVOŘENÝ NOVINAMI RUDÉ PŘÁVO.....	26
3.2 MEDIÁLNÍ OBRAZ NĚMCŮ VYTVOŘENÝ NOVINAMI SVOBODNÉ SLOVO.....	34
3.3 SROVNÁNÍ.....	45
ZÁVĚR.....	46
POUŽITÁ LITERATURA.....	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Soužití českého a německého národa bylo a je ožehavou otázkou. Během staletí společné koexistence se vytvořilo mnoho stereotypů vnímání jednoho či druhého národa. K základním pilířům našeho historického vědomí bezesporu patří představa odvěkého česko-německého antagonismu jako bezmála osy celých českých dějin. Na jedné straně jsme my, vždy usilující o obecné dobré, a na druhé straně Němci, dědičný nepřítel mařící všechno naše snažení, pravý viník našich nezdarů.¹

Tato práce má za cíl zjistit jaký byl mediální obraz Němců v určitém krátkém období po druhé světové válce, které je poznamenáno jejich masovým vyháněním z území Československa. Je zaměřena na období srpna 1945, které začalo výbuchem muničního skladiště v Ústí nad Labem a následným pogromem dne 31. 7. 1945.

Bakalářská práce porovná mediální obraz Němců vytvořený čtyřmi periodiky – dvěma regionálními a dvěma celostátními. Regionální periodika byla vybrána na základě zeměpisné blízkosti k místu tragédie. Periodika celostátní reprezentují různé politické proudy na československé politické scéně v roce 1945.

Česky psaná literatura vztahující se k tématu je poměrně omezená, protože tak národnostně citlivá věc, jako masakr na Němcích spáchaný v Ústí nad Labem, nebyla v minulém režimu považována za prioritu. Po roce 1989 bylo téma rozebíráno několika historiky (Jan Havel, Tomáš Staněk) v článcích zveřejněných v denním tisku či odborných periodikách.² Kniha autorů Jana Havla, Vladimíra Kaisera a Otfrida Pustejovského věnovaná tématu vyšla v Ústí nad Labem v roce 2005. Co se týče literatury zabývající se dějinami médií v Československu v období roku 1945, je k dispozici pouze čtvrtý díl Dějin československé žurnalistiky autorů Křivánkové a Vatrála, který ovšem opomíjí všechny tituly zahrnuté touto prací s výjimkou *Rudého práva*. V omezené míře je v práci použit článek Petra Bednaříka uveřejněný ve sborníku Rozvoj české společnosti v Evropské unii.³

Prameny použité v této práci zahrnují samotná periodika (regionální periodika *Předvoj*, *Litoměřický Kraj*, celostátní periodika *Svobodné slovo*, *Rudé právo*) a v určité míře jsem použil archivní fondy SOA Litoměřice. Dostupnost jednotlivých periodik je vcelku

---

¹ RAK, Jiří. Stereotyp Němce v českém historickém vědomí. *Dějiny a současnost*. 1990. Roč. 12, č. 4, s. 34 – 37.

² STANĚK, Tomáš. Co se stalo v Ústí nad Labem 31. července 1945? *Dějiny a současnost*. 1990. Roč. 12, č. 2, s. 48 – 51.

³ Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia. Praha, Matfyzpress, 2004.

problematická, a pokud jde o souvislou řadu čísel jednoho periodika v daném období, pouze *Předvoj* je kompletně dostupný na jednom místě (Archív města Ústí nad Labem). SOA Litoměřice, který má ve svých fondech regionální *Litoměřický Kraj*, bohužel nenabízí kompletní řadu (chybí druhé číslo týdeníku) a toto periodikum se nenachází ani ve fondech Oblastního muzea v Litoměřicích či Národní knihovny. Tato práce využívá celostátního *Rudého práva*, jehož vydání pro sever je k dispozici ve Státní vědecké knihovně v Ústí nad Labem. Ve svazku, který obsahuje srpnová čísla deníku, chybí čísla 70, 73, 78, 82, 90, 92 a 93, která jsem dohledal v knihovně FSV UK. V případě čísel *Rudého práva* uložených v knihovně FSV UK se jedná o vydání pro Prahu. Ve svazku celostátního *Svobodného slova* z období srpna 1945, který je uložen v knihovně FSV UK, chybí čísla 70 a 83, která jsou k dispozici v Parlamentní knihovně. Parlamentní knihovna má k dispozici II. vydání deníku, kdežto knihovna FSV UK nabízí vydání první. V případě čísla 71 z 3. 8. 1945 má knihovna FSV UK k dispozici vydání obě.

1. Události v Ústí nad Labem dne 31. 7. 1945

1.1 Výbuch muničního skladu a jeho vyšetřování

Nacionálně-socialistický režim fungoval v sudetoněmeckém prostředí zcela hladce. Svoji roli jistě sehrála efektivní propaganda, což by mohlo navozovat dojem, že veřejné mínění v župě Sudety bylo zmanipulováno obratnými politiky. Nespokojenost byla jen sporadická a odbojové aktivity lze na sudetoněmecké straně prokázat pouze mezi komunisty, sociálními demokraty a u nevelkého počtu duchovních. Tento odboj ale nenabyl pro další vývoj nijak významného rozsahu.⁴

Po konci války bylo evropské smýšlení negativně naladěno ke všemu německému a veškerá opatření uplatněná na území osvobozeného Československa se nesla v tomto široce sdíleném dobovém kontextu.⁵ Očekávání kruté pomsty ze strany vítězů bylo mezi lidmi zasvěcenými do situace na konci války všeobecně rozšířené a většina německého národa považovala kolektivní pokání po prohrané válce za neodvratné.⁶

Situace v ústecké oblasti byla na konci války ještě značně nepřehledná. Ústecká oblast, přesto, že zde bylo sídlo úřadu vládního prezidenta, byla až do jarních měsíců 1945 v podstatě ušetřena bezprostředních válečných hrůz. V době po náletech na Ústí nad Labem ve dnech 17. a 19. 4. 1945 se mezi německým obyvatelstvem začala šířit zoufalá apatie a německé úřady poněkud ochabovaly ve své ostražitosti.⁷

Území ústecké pohraniční oblasti bylo osvobozováno ve dnech 8. - 10. 5. 1945 vojsky sovětské a polské armády⁸ a skutečnost, že Němci byli prohlášeni za státně nespolehlivé obyvatelstvo, umožňovala nejrůznějším vojenským velitelům, národním výborům, správním komisím, a jednotlivým komisařům, ale i nejrůznějším „revolučním“ ozbrojeným formacím a bezpečnostním složkám zorganizovat po svém příchodu do ústecké oblasti akce, které vedly k vyhošťování, vysídlování či prostému vyhánění německého obyvatelstva z celé řady obcí a měst. Postup vojenských a bezpečnostních oddílů, ale především některých příslušníků revolučních gard vůči německému civilnímu obyvatelstvu byl v této době na mnoha místech velmi nekompromisní a značně tvrdý.⁹

⁴ HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005, str. 269 – 270.

⁵ HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005, str. 293.

⁶ HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005, str. 295.

⁷ RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 48 – 49.

⁸ RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 52.

⁹ RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 56 – 57.

V okresech ústecké pohraniční oblasti, kde byla značná hustota německého osídlení a kam směřovalo na konci války značné množství nových osídlenců, se od počátku června 1945 fakticky přistoupilo k vyklizování celých městských čtvrtí, obcí nebo jejich částí. Podle místních podmínek zůstávala sice značná část Němců ve svých domovech, ale značný počet osob byl zajištěn či jinak izolován. Za tím účelem byly zřizovány tzv. internační, sběrné a pracovní tábory. Nejproslulejší tábory se nacházely v Ústí nad Labem (Skřivánčí pole, Všebořice), Chomutově, Horním Litvínově a Rabštejně u České Kamenice.¹⁰

V první víceméně živelné fázi osídlování od května do konce července 1945 tvořili velmi početnou skupinu osídlenců především zájemci o národní správu obchodů, živností a průmyslových podniků.¹¹ Většina osídlenců také přicházela do pohraničí se zjednodušenou představou, že jejich hlavním posláním je očistit tuto oblast od Němců.¹²

Někdejší cukrovar v Ústí nad Labem – Krásném Březně byl jako sklad kořistního vojenského materiálu po německé armádě vybrán posádkovým velitelstvím v Roudnici nad Labem. Správcem skladu zbraní, munice a výbušnin, který byl umístěn ve dvou ze tří prázdných budov bývalého cukrovaru v západní části hlavního areálu továrny na výrobu kabelů fungující na místě od roku 1942, byl jmenován rotmistr dělostřeleckého materiálu Josef Čapek. Do skladu byli ještě od 42. pěšího pluku přiděleni vojín Josef Šmejkal jako skladník, dále pak desátník v záloze Miroslav Bašta, svobodník v záloze Josef Rozsypal a vojín Josef Borovička. Kromě nich tu byli trvale zaměstnáni tři němečtí pyrotechnici Rössler, Schröder a Röhrich a na pomocné práce při ošetřování výzbroje a výstroje bývali přidělováni trestanci, ženy a muži německé národnosti z internačního tábora na Skřivánčím poli, v celkovém počtu od 12 do 30 osob. Ostrahu cukrovaru zajišťovalo šest mužů stráže s velitelem - všichni od 2. praporu 42. pěšího pluku; prapor byl od 21. 5. 1945 dislokován v Ústí nad Labem.¹³

K výbuchu muničního skladu došlo 31. 7. 1945 mezi 15.30 a 15.40 tehdejšího letního času. Na místo katastrofy v Krásném Březně vyjely automobily s funkcionáři okresní správní komise, ústeckého národního výboru a policie. A samozřejmě vozy městského požárního sboru.¹⁴

---

¹⁰ RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 60.

¹¹ RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 89.

¹² RADVANSKÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 81.

¹³ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKÝ, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 8- 9.

¹⁴ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKÝ, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*.

Z nejvyšších státních orgánů v Praze mělo první zprávy o situaci v Ústí nad Labem ministerstvo vnitra. Nižší vojenské složky s podáním zpráv nadřazeným otálely. Hlavní štáb československé armády byl informován až na popud policejního ředitelství v Ústí nad Labem ze 17. hodiny. Velitel 1. vojenské oblasti divizní generál Karel Klapálek pověřil řízením záchranných prací a vojenské ostrahy velení 12. pěší divize v Litoměřicích. Na rozkaz ministra národní obrany byl z Prahy do Ústí nad Labem vyslán oddíl 50 mužů z jednotky obranného zpravodajství a do města během 31. 7. 1945 dorazilo ještě několik armádních formací.¹⁵

Likvidace požárů v Krásném Březně se účastnily hasičské sbory z Ústí nad Labem, okolních vesnic a sbory ze Schichtovy továrny (Setuza) a z ústecké chemičky. Voda na hašení byla tažena až z labského řečiště, přes pole, zahrady a železniční trať, která byla mimo provoz. Zdravotnickou pomoc poskytovali lékaři a personál z ústecké nemocnice na dvou improvizovaných obvazích v blízkosti místa výbuchu.¹⁶

Krizový štáb se usídlil v jedné ze zasedacích místností v dnešní budově spořitelny na ústeckém Mírovém náměstí a jeho jednání trvalo od 17. hodiny až do páté hodiny ranní dne 1. 8. 1945. Štáb tvořili funkcionáři okresní správní komise a místního národního výboru, zástupci politických stran, zástupci československé armády a policejních složek. V noci z 31. 7. na 1. 8. 1945 proběhly výslechy vojenských osob ze 42. pěšího pluku. To již v Ústí působila zvláštní komise ministerstva vnitra pod vedením štábního kapitána Bedřicha Pokorného. Dopoledne 1. 8. 1945 znovu zasedl krizový štáb doplněný o členy vyšetřovacích komisí a po jedenácté hodině bylo zahájeno společné jednání za účasti ministra vnitra Noska a ministra národní obrany Svobody, kteří mezitím do města dorazili. Jednání trvalo do 12.45 a ministři se poté odebrali na místo katastrofy. Po několikahodinovém pobytu v Ústí nad Labem bylo ministrům a jejich poradcům vcelku jasné, kdo je podezřelým a kdo by měl být za katastrofu potrestán. V odpoledních hodinách uspořádali tiskovou konferenci v ústeckém hotelu Palace, kde prezentovali závěry vyšetřování a de facto přisoudili pachatelství činu Němcům.¹⁷

Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 19.

¹⁵ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 29.

¹⁶ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 29 – 30.

¹⁷ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 30 – 37.

1.2 Ústecký masakr

Jak již bylo výše řečeno, k výbuchu muničního skladu v Krásném Březně došlo 31. 7. 1945 mezi 15.30 a 15.40 tehdejšího letního času. Exploze vyvolaly u lidí zdržujících se v centru Ústí nad Labem orientační reakci. Výhledu na čtvrt' Krásné Březno totiž brání Mariánská skála. Lidé slyšeli výbuchy a viděli jen oblak dýmu za Mariánskou skálou. Proto běželi na most Edvarda Beneše a na střekovský, tj, pravý břeh Labe, odkud mohli zahlédnout oheň a záblesky explozí. Davem v prostoru mostu a železničního viaduktu zmítaly emoce. Nejpozději do patnácti minut po explozi sem dorazili první uprchlíci z Krásného Března. Nálada v davu dosahovala bodu varu a v tehdejších podmínkách nebylo ničím zvláštním, že mezi shromážděnými Čechy vzniklo přesvědčení, že tragická událost je dílem Němců. Mohlo tomu napomoci i vystoupení říšského Němce Georga Schörghubera, který na mostě provolával slávu Německu, plival po českých civilistech a vojácích a projevoval radost nad výbuchem. Georg Schörghuber byl davem svržen z mostu a při vylézání na střekovský břeh řeky zastřelen vojákem československé armády. Represálie na mostě byly záhy vedeny proti všem Němcům, kteří se ocitli v dosahu. Osoby německé národnosti, které dav rozpoznal podle povinné bílé pásky na rukávu, byly házeny do Labe. Zpočátku nebylo po shozených stříleno. Ti Němci, kteří se snažili vyhnout represáliím únikem na horní oblouk mostní konstrukce, byli ale sestřelováni. Později se po lidech shozených do vody už střílelo.¹⁸

Kromě mostu vypukly represálie přibližně v tutéž dobu na dvou dalších místech, a to před hlavním nádražím a na Tržním, dnes Mírovém náměstí. Na samém počátku tu akce neměly charakter davových represí; prováděli je jednotlivci nebo malé skupinky. Na náměstí útočníci chytali náhodné chodce označené bílou páskou nebo Němce vyvlékali z domů. Zbití Němci byli házeni do požární nádrže, která se na náměstí nacházela, a zde kamenováni. Když se řadící dav pokoušel uklidnit předseda ústeckého místního národního výboru Josef Vondra, chtěli ho do nádrže hodit také. Pořádek zde udělala až skupina vojáků československé armády.¹⁹

V 16.30 končila v Schichtových závodech na Střekově směna technicko-hospodářských pracovníků. Lze předpokládat, že nejpozději v 16.50 dorazili k silničnímu mostu ti, kdož směřovali do Ústí. Zde jim cestu zahradil dav shromážděných Čechů a dav začal Němce házet do Labe. Část německých zaměstnanců Schichtových závodů se dostala přes most. Chtěli k nádraží a do přilehlých uliček. Byli však hnáni uličkou V Jirchářích do náměstí. Represe v této

---

¹⁸ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 19 – 22.

¹⁹ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*.

chvíli nabyla davového charakteru. V Jirchářích došlo k dalšímu sročení Čechů, kteří tloukli Němce příležitostnými předměty. Po vehnání Němců do prostoru dnešního Mírového náměstí se zde znovu rozpoutal konflikt. Zaznívala střelba. Náměstí bylo uzavřeno vojskem a bylo zakázáno se zde zdržovat. Na rohu ulic Bílinská a Revoluční probíhala bitka mezi Čechy a Němci. Později se Němci už bránili.²⁰

V reakci na pogrom vyhlásil předseda ústeckého MNV Josef Vondra výjimečný stav; zákaz srocování a zákaz vycházení po 20.00 hodině pro Němce a Čechy pod trestem smrti. Asi v 17.00 hodin začalo vojsko vyklízet město a zasahuje rovněž rota Pohotovostního pluku 1 Národní bezpečnosti dislokovaná v Trmicích. V 18.25 byly ulice města vyklizeny a německé obyvatelstvo vzato pod ochranu.²¹

Z výpovědí účastníků událostí vyplývá, že na počátku konfliktu se Němci ve své převážné většině chovali zcela pasivně, místy až bezhlavě vbíhali útočníkům do rány. Až v průběhu konfliktu se začali chovat racionálně a sundali si své označení – bílé pásky, které je činily terčem represí. Aktéry popisovaných událostí byly jednak civilní osoby české národnosti, jednak příslušníci uniformovaných složek. Některé tyto složky bylo obtížné rozlišit, protože skládaly svůj stejnokroj z kořistních součástí německé výstroje, což se týkalo Revolučních gard, Finanční stráže, Sboru národní bezpečnosti (SNB), Pohotovostního pluku 1 NB a strážní jednotky internačního tábora. Očití svědkové uvádějí jako aktéry represí příslušníky Revolučních gard. Ty sice měly oficiálně přestat existovat v mezidobí 12. - 17. 6. 1945, historické prameny ze severozápadních Čech však dokládají jejich činnost v tamějším regionu i po tomto datu.²² Jako další aktéry uvádějí pamětníci příslušníky strážní jednotky internačního tábora Na Skřivánčím poli v Ústí nad Labem.

Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 23- 24.

²⁰ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945.* Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 25 – 28.

²¹ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945.* Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 28.

²² HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945.* Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 28.

Úřední dokumenty pak potvrzují, že represivního jednání vůči německému obyvatelstvu se kromě civilistů české národnosti účastnili příslušníci 28. pěšího pluku československé armády, dislokované v Ústí nad Labem – Střekově, příslušníci SNB a vojáci Rudé armády, tedy ozbrojených složek, které měly udržet pořádek.²³

Počet obětí na životech nebyl československými orgány přesně zjištěn a historik Jan Havel jej odhaduje na 40.²⁴ Oproti tomu předválečný funkcionář Sociální demokracie a nacisty pronásledovaný antifašista A. Ullmann, který se v inkriminovanou dobu pohyboval městem, se zmiňuje o tom, že na třech místech bylo shromážděno asi 400 mrtvých.²⁵ Podle kremační knihy terezínského krematoria, kam byly z Ústí nad Labem převezeny mrtvoly Němců zabitých během masakru, bylo 1. 8. 1945 zpopelněno 24 mrtvých.²⁶ Toto číslo ovšem nezahrnuje mrtvé, kteří byli shozeni z mostu Edvarda Beneše, zastřeleni a ponecháni ve vodě.

---

²³ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 28 – 29.

²⁴ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 42.

²⁵ STANĚK, Tomáš, *Co se stalo v Ústí nad Labem 31. července 1945? Dějiny a současnost*. 1990. Roč. 12, č. 2, s. 48 – 51.

²⁶ HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfrid. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 30.

1.3 Reflexe výbuchu v Krásném Březně a následného masakru ve sledovaných periodikách

O výbuchu v Krásném Březně informují všechna periodika sledovaná touto prací s výjimkou regionálního týdeníku *Litoměřický Kraj*, kde bohužel ve výzkumu chybí druhé číslo týdeníku, které vyšlo 4. 8. 1945. Zpráva o výbuchu je v celostátním *Svobodném slově* založena na agenturním zpravodajství (ČTK) a jeho reportér přijíždí do Ústí nad Labem pravděpodobně v noci na 1. 8. 1945²⁷, kdežto celostátní *Rudé právo* a regionální *Předvoj* přináší původní reportáže svých zpravodajů. *Předvoj* přináší nejpodrobnější zpravodajství ze sledovaných periodik a jeho zpravodajství se jeví také jako nejobektivnější.²⁸ Němci jsou zde zmíněni jako původci výbuchu pouze v projevech ministrů Noska a Svobody na tiskové konferenci v hotelu Palace a redaktoři *Předvoj* sami pachatele neoznačují. *Předvoj* také věnuje události nejvíce prostoru, když ještě 11. 8. 1945 přináší zpravodajství o smuteční tryzně za oběti výbuchu. Oproti tomu zpravodajství celostátního deníku *Rudé právo* má jasno hned 1. 8. 1945, kdy vychází článek pod názvem „Dábelské dílo vlkodlaků v Krásném Březně“, který říká: “Řádění německých vlkodlaků v našem pohraničí pokračuje. Ještě dnes ... snaží se ve svém bezmocném vzteku ničit další majetek českého národa a životy českých lidí.”²⁹ Deník také využívá událost k propagandě odsunu Němců z pohraničních oblastí. *Svobodné slovo* zůstalo v označení pachatele výbuchu na půli cesty, když po titulku „Nacističtí > vlkodlaci < ukazují, co dovedou“, který uvádí zprávu o události ve druhém vydání listu z 1. 8. 1945, následuje text, jenž naznačuje, že pachatel zatím není znám a celá událost musí být vyšetřena.³⁰

Masakru na Němcích žádné z uvedených periodik nevěnuje pozornost, pouze celostátní *Svobodné slovo* uvádí, že úřady po výbuchu nařídily zákaz vycházení po dvacáté hodině pro všechno obyvatelstvo, aby „bylo zabráněno podobným nepokojům, jaké se strhly večer po výbuchu...“³¹ *Předvoj* také ve zprávě z tiskové konference zmiňuje masakr tak, jak byl prezentován ministrem Noskem: “Pokud došlo k incidentům, odůvodňoval je ministr Nosek nejvyšším rozjitřením a vzrušením českých lidí, kteří po dvou měsících úmorné práce a dřiny viděli najednou své dílo a s ním i své příbytky a skromný svůj majetek lehnout popelem.”³² Tato

²⁷ První původní článek je ve *Svobodném slově* otištěn až 2. 8. 1945

²⁸ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 3.

²⁹ -sp-. Dábelské dílo vlkodlaků v Krásném Březně. *Rudé právo*. 1. 8. 1945, č. 72, str. 1.

³⁰ “Zdali byla exploze připravena zločinnou rukou, či zda k ní došlo náhodou, nelze prozatím určit a bude věci příslušných odborníků, aby se o to pokusili.” (ČTK). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 1.

³¹ (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 1.

³² Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 3.

slova ministra Noska zveřejněná v *Předvoji* ale odporují svědectvím velké většiny pamětníků, že na masakru se prakticky nepodíleli místní Češi a ani osoby poškozené výbuchem v Krásném Březně.³³ K masakru se *Předvoj* vrací ještě 8. 8. 1945, kdy informuje o zapojení armády do odstraňování následků výbuchu v Krásném Březně: “Řádně řadové vojsko zasahovalo také v intencích OKS a MNV při neklidu, vyvolaném zločinnou katastrofou v ulicích města, které byly jejich zásluhou v počátcích utlumeny a zjednán pořádek.”³⁴ Z výše uvedených příspěvků je jasná snaha pogrom vůbec nezmiňovat či jeho následky bagatelizovat přirovnáním k pouličnímu neklidu.

---

³³ RADVANOVSKEÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997, str. 109.

³⁴ Krásnobřezenská katastrofa. *Předvoj*. 8. 8. 1945, roč. 1, č. 12, str. 4.

2. Porovnání mediálního obrazu Němců na úrovni regionálního tisku

2.1 Předvoj – mediální obraz Němců vytvořený novinami Předvoj

První regionální noviny vyšly v Ústí nad Labem v roce 1857. Týdeník *Aussiger Anzeiger*, který v roce 1902 přejmenován na *Aussiger Tagblatt* a změnil periodicitu na deník, vycházel poté ve městě až do roku 1944. Nejvyšší počet periodik vycházel v Ústí nad Labem na počátku 20. století, kdy si občané mohli vybrat až ze čtyř různých titulů (např. k roku 1908 to byly *Aussiger Tagblatt*, *Elbezeitung*, *General – Anzeiger für das Elbe – und Bielathal*, *Das Aussiger Sonntagsblatt*).³⁵ Až do konce druhé světové války v Ústí nad Labem nevycházely regionální noviny v jiném jazyce než německém. Porevoluční správa si byla vědoma důležitosti úlohy tiskového orgánu, který by hrál v prvé řadě roli informátora a oznamovatele pro veřejnost. Proto začala Okresní správní komise v Ústí nad Labem 26. června 1945 vydávat list Národní fronty, týdeník *Předvoj*. *Předvoj* jako politický list reagoval na důležité aktuální otázky celostátního a především regionálního charakteru. *Předvoj* tiskla tiskárna bratří Krausů v národní správě v Pivovarské ulici č. 3³⁶, zde sídlila i redakce a administrace listu s odpovědným šéfredaktorem Fráňou Richtrem³⁷ a redaktorem Antonínem Týcem³⁸. Od července 1945 uvolnila ČTK po dohodě s ministerstvem informací pro vedení *Předvoje* zkušeného redaktora Ferdinanda Kotka³⁹, který se stal zárukou odborného a fundovaného vedení novin.⁴⁰ Dne 26. 10. 1945 vydal ministr informací Václav Kopecký vyhlášku o přechodném omezení ve vydávání periodických tiskopisů, která stanovila, že od 1. 12. 1945 budou moci vycházet jen ta periodika, která schválí Ministerstvo informací na základě nové žádosti o povolení k tisku. Tiskový odbor vypracoval návrh seznamu povolených periodik, který byl 28. 11. 1945 schválen zástupci politických stran a zájmových organizací na poradě u

³⁵ KAISEROVÁ, Kristina, et al. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Redakce Kristiny Kaiserové a Vladimíra Kaisera. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 1995, str. 92.

³⁶ K místu tisku se vyjadřuje přímo redakce v prvním čísle *Předvoje*: „List je tisknut v bývalé německé tiskárně, kde se tiskl nacistický tisk a která nebyla pro tisk českých novin a tiskopisů vůbec zařízena.“ Upozorňujeme čtenáře. *Předvoj*. 23. 6. 1945, roč. 1, č. 1, str. 2.

³⁷ Fráňa Richter (1889 – 1967) – jako novinář se pohyboval v levicových novinářských a politických kruzích (v r. 1929 vystoupil z KSČ a v r. 1935 byl vyloučen ze Sociální demokracie). Do roku 1935 pracoval jako redaktor ostravského sociálně demokratického deníku *Duch času* a poté odešel ze zdravotních důvodů do důchodu. Po osvobození pracoval v pohraničí pro Ministerstvo informací. (OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury III: osobnosti, díla, instituce*. Jiří Opelík. 1. vyd. Praha : Academia, 2000, str. 1250 - 1251)

³⁸ Antonín Týc (1914 -) - Působil jako novinář, publicista (Severočeské noviny, Zemědělské noviny) a redaktor (Knihovnice Ústecka) v Ústí nad Labem. (VOPRAVIL, Jaroslav. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973. str. 1338)

³⁹ Ferdinand Kotek (1891 – 1977) – vrchní redaktor ČTK v Praze a Ústí nad Labem, redigoval též časopis *Tribuna* (VOPRAVIL, Jaroslav. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973. str. 814)

⁴⁰ KAISEROVÁ, Kristina, et al. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Redakce Kristiny Kaiserové a Vladimíra

ministra informací. Bylo rozhodnuto nepovolovat nadále periodika Národní fronty vydávaná národními výbory.⁴¹ Toto omezení postihlo i *Předvoj*. 31. října vyšlo poslední číslo a k jeho dalšímu obnovení již nikdy nedošlo.

Jak již bylo výše řečeno, týdeník *Předvoj* byl vydáván Okresní správní komisí v Ústí nad Labem a fungoval spíše jako periodikum informující obyvatele města o krocích státní správy a místní samosprávy, ale přesto reflektoval místní i celostátní události a zvláště k výbuchu v Krásném Březně a pozdějším událostem měl určitě nejbližší. Redaktoři podávají osobně zažitá zpravodajství, přesto týdeník tzv. ústecký masakr v podstatě nezmiňuje.

Ve smyslu pohledu na Němce jako na kolektiv, pracuje *Předvoj* jako regionální periodikum s pojmem Němec ve smyslu Němců sudetských, což je dodržováno s jedinou výjimkou informace o plánu přesídlit Čechy mimo území Československa, kde jsou jmenováni říšští Němci Adolf Hitler a Heinrich Himmler.

Co se týče negativního pohledu, *Předvoj* zobrazuje Němce jako sabotéry poválečného úsilí a předválečné rozvraceče. Jako sabotéři jsou Němci spojováni hlavně s podzemní organizací Wehrwolf, jejich počínání je viděno jako zákeřné a vyvolané zlobou, nenávisť a touhou po pomstě za prohranou válku. Pohled na Němce jako předválečné rozvraceče je spojen s českým pocitem, že předválečná republika dávala Němcům stejné příležitosti jako Čechům a Němci tuto možnost zneužili k pokusům o iredentu.

Němci jsou jako sabotéři viděni hlavně v souvislosti s výbuchem muničního skladu v Krásném Březně a obě zmínky o tomto pohledu na Němce nebyly součástí původních článků *Předvoje*, ale byly přetisknuty jako součásti projevů vojenských vyšetřovatelů⁴², které byly v souvislosti s výbuchem v Ústí nad Labem proneseny. Hned v prvním článku o výbuchu v Krásném Březně ze dne 4. 8. 1945 přináší *Předvoj* mimo jiné informaci o tiskové konferenci v sále ústeckého hotelu Palace, kde zazněl také projev štábního kapitána Pokorného, člena vyšetřující komise z ministerstva vnitra, který zmiňuje sabotáže v Brně, které se udály hned po příchodu Rudé armády, a dává je do spojitosti s výbuchem v Ústí. Explicitně nevyjadřuje, že Němci jsou sabotéři, ale v souvislosti s Brnem říká, že „...byli zatčeni němečtí vyzvědači, první zárodky dnešních „Wehrwolfů“...“⁴³. Zpravodajství ze smuteční tryzny za oběti výbuchu muničního skladu, které bylo nazváno „Ústí nad Labem se loučí s padlými druhy“ s

---

Kaisera. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 1995, str. 296.

⁴¹ BEDNAŘÍK, Petr: Český tisk v letech 1945–1948 . In Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia. Praha, Matfyzpress, 2004, str. 135.

⁴² Zde št. kpt. Bedřich Pokorný a por. Josef Hrudek

podtitulkem „Smuteční tryzna za oběti zákeřného útoku v Krásném Březně“, zmiňuje pouze české oběti výbuchu a přináší mimo jiné také projev osvětového důstojníka náhradního praporu poručíka Josefa Hrudka. Poručík Hrudek zmínil i Němce: “A tak dlouho se budeme muset obávat zloby a pomsty Němců, ..., dokud budou s námi žít pod jednou střechou ti, jejichž život je naplněn nenávisí proti všemu českému.”⁴⁴

Pohled *Předvoje* na **Němce jako na rozvraccě** se omezuje na zpravodajství ze slavnosti navrácení českých polí do českých rukou, která se konala ve Stadicích v neděli 26. 8. 1945. Projev ministra spravedlnosti Jaroslava Stránského, který *Předvoj* otiskl, se dotkl i problematiky Němců a upozornil na fakt, že Němcům nebyl za první republiky dán důvod k odporu proti Československu. „Za republiky nezadrhli jsme Němcům ani jednu smyčku. Jednali jsme s nimi vždy v mezích práva a spravedlnosti. ... Jsme odhodláni... zabránit útoku na tuto zemi a tuto zemi beze zbytku počestit. A ti, kteří tu s námi zůstanou, nebudou mít žádných menšinových práv. ... Němci by byli zničili svět.”⁴⁵

Pozitivní zmínky o Němcích jako kolektivu se v *Předvoji* dají najít v citaci projevu Marie Švermové na první krajské konferenci Komunistické strany Československa v Ústí nad Labem. Němečtí soudruzi jsou označeni za poctivé a uvědomělé. Švermová říká: “...němečtí soudruzi, ti staří poctiví soudruzi, kteří s námi stáli v roce 1918 na hranicích, ti sami musí pochopit, že Němci musí jednou pro vždy skoncovat s myšlenkou předurčení a nadřazení jejich rasy.”⁴⁶

Neutrální či rozporné vidění Němců jako kolektivu se týká pohledu na Němce jako poražený národ a jako na skupinu odsunovaných. Němci jsou viděni jako někdo, kdo musí být označen a hlídán. Jako nespolehlivý živel musí být také Němci odsunuti, jak uvádí například předsedkyně ústecké Okresní správní komise Marie Vobecká⁴⁷ při projevu při tryzně za oběti výbuchu v Krásném Březně.⁴⁸

Po konci II. světové války informovala většina médií obsažených v této práci o

---

⁴³ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 3.

⁴⁴ Ústí nad Labem se loučí s padlými druhy. *Předvoj*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 13, str. 2.

⁴⁵ KOTEK, Ferdinand. Stadická pole obdělává opět pilná ruka českého sedláka. *Předvoj*. 29. 8. 1945, roč. 1, č. 18, s. 2.

⁴⁶ Naši dělníci spali v Německu na palandách. *Předvoj*. 8. 8. 1945, roč. 1, č. 12, str. 3.

⁴⁷ Marie Vobecká (1889 – 1947) – od roku 1921 členka KSČ a od roku 1925 poslankyně Národního shromáždění, během války vězněna a z důvodu špatného zdravotního stavu propuštěna do domácího ošetřování. Do Ústí nad Labem se vrátila 26. 5. 1945, zapojila se do práce Okresní správní komise a posléze byla zvolena předsedkyní Okresního národního výboru. (KAISEROVÁ, Kristina, et al. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Redakce Kristiny Kaiserové a Vladimíra Kaisera. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 1995, str. 226)

⁴⁸ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

Němcích v souvislosti s prohranou válkou a to jak o Němcích jako národu ve válce poraženém nebo o Němcích jako o straně, která ve válce bojovala. *Předvoj* o Němcích jako o poraženém národě nerefereje v žádném ze svých původních článků, ale takové zmínky jsou obsaženy v informaci o nařízení, které přikazuje nosit Němcům bílé pásky z 25. 8. 1945, které říká, že „Všechny osoby německé národnosti... jsou povinny nositi bílou pásku ramenní. Toto nařízení se týká též německých osob, které mají růžový průkaz o spolehlivosti...“.⁴⁹ Další zmínka o Němcích jako poraženém národu je v přetisknutém projevu Marie Švermové na první krajské konferenci Komunistické strany Československa v Ústí nad Labem, který nesl titulěk „Naši dělníci spali v Německu na palandách“. Marie Švermová v projevu mimo jiné říká: “Odsun Němců bude proveden. ... Zkoncentrujeme Němce v ulicích nebo čtvrtích pod dozorem. ... Ať se Němci uskromní, vždyť naši dělníci spali v Německu po léta na palandách.“⁵⁰

Zmínka o odsunu v projevu Marie Švermové přináší další pohled na Němce, který se v *Předvoji* objevil, a to je pohled na **Němce jako odsunovaný kolektiv**. Odsun Němců byl po ukončení Postupimské konference dne 2. 8. 1945 politickou realitou a řešení problému německé a maďarské menšiny, jež byly považovány za spoluodpovědné za rozbití československého státu i za utrpení okupace, patřilo k důležitým cílům československé zahraniční politiky.⁵¹ Dlužno podotknout, že *Předvoj* se tématu odsunu programově nevěnuje a omezuje se pouze na zprávy o evakuaci německého obyvatelstva, jak byl odsun v denním tisku eufemisticky nazýván. Obě zmínky o odsunu německého obyvatelstva se datují až po 31. 7.1945, ale nejsou s výbuchem v Krásném Březně dávány do žádné souvislosti. Dne 15. 8. 1945 píše *Předvoj* v článku nazvaném Evakuace Němců ze severních Čech o odsunu obyvatelstva z Děčína-Podmokel, Mostu a Duchcova. Článek mj. zmiňuje, že „Příslušníci sboru SNB... odebírají Němcům zlato a cenné předměty.“⁵² Článek demonstruje bohatství odsunovaných Němců na informaci, že jen v obci Tisá bylo zabaveno 40 kg zlatých šperků. Podle Statistického lexikonu obcí v zemi České žilo v roce 1930 v Tisé celkem 2146 obyvatel ve 454 domech, z toho počtu bylo 2081 Němců, 25 Čechů a 40 osob ostatních národností.⁵³ Další zmínka o odsunovaných Němcích se dá v *Předvoji* najít 25. 8. 1945 v článku nazvaném Evakuace Němců z Litoměřicka, který informuje o 28 – 30 tisících Němců odsunutých z

⁴⁹ Nařízení o bílých páskách. *Předvoj*. 25. 8. 1945, roč. 1, č. 17, str. 2.

⁵⁰ Naši dělníci spali v Německu na palandách. *Předvoj*. 8. 8. 1945, roč. 1, č. 12, str. 3.

⁵¹ KUČERA, Jaroslav. Stíny minulosti. *Dějiny a současnost*. 2005, roč. 12, č. 5, s. 40-43.

⁵² Evakuace Němců ze severních Čech. *Předvoj*. 15. 8.1945, roč. 1, č. 14, str. 1.

⁵³ Státní úřad statistický. *Statistický lexikon obcí v zemi České : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. : vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930*. Praha : Orbis, 1934. str. 46

oblasti. Článek opět zmiňuje vysokou cenu zabavených věcí.⁵⁴ K odsunu jako takovému se dá v *Předvoji* najít zmínku více, jako příklad se dají uvést v podstatě všechny projevy představitelů státní moci i regionální samosprávy přetištěné v tomto periodiku ve dnech 4. 8. 1945 a 11. 8. 1945 v souvislosti s výbuchem muničního skladu v Krásném Březně. Předsedkyně Okresní správní komise v Ústí nad Labem Marie Vobecká například říká: “Z celého případu vzali jsme si poučení, že zvýšíme svoji pozornost, ..., že ale také přikročíme k urychlenému stěhování Němců.”⁵⁵ Ministr národní obrany Ludvík Svoboda si pomohl příkladem povolžské německé republiky v Sovětském svazu: “Když všichni byli (němečtí parašutisté, pozn. aut.) tamnějšími (*sic*) Němci schováni a nebyli vydáni ani na naléhavé výzvy Rudé armády, došlo k tomu, že tato povolžská německá republika 48 hodin po poslední výzvě přestala existovat a nikdy více existovat nebude!”⁵⁶

Co se týče pohledu na Němce jako jednotlivce, je v rámci poválečné situace v Československu jasné, že negativní pohled na Němce se skládá z obrazů válečných zločinců a předválečných rozvracečů. Jednotliví Němci jsou pojmenováni jako katani, vrazi, šířitelé náказы či traviči.

V sobotu 28. 7. referuje Ferdinand Kotek v článku nazvaném „Říšský vrah Heinrich Himmler zasahuje z rozkazu fűhrerova“ o plánu nacistů na přesídlení všech Čechů a neněmců v celé Evropě. Poměrně rozsáhlý článek, který přináší statistiky osídlení, nazývá Hitlera katanem a Himmlera vrahem.⁵⁷ Souvislost s německými válečnými zločiny je jasná i v článku nazvaném „Po stopách lidických zločinců“, který žádá občany o pomoc s pátráním po jisté Hermině Kudla z Ústí nad Labem, která se mohla podílet na rozvážení lidických dětí.⁵⁸ Dne 15. 8. byla zveřejněna fotografie K. H. Franka, který má podle *Předvoje* na svědomí „umírání desetitisíců českých lidí v koncentračních táborech, vraždění českých mužů a žen...“.⁵⁹

V *Předvoji* se o **Němcích** referuje také **jako o rozvracečích**, což je způsobeno zatčením bývalého ústeckého starosty mezi lety 1938 a 1940 dr. Richarda Taucheho.⁶⁰ Noviny označují dr. Taucheho jako jednoho z největších nacistických agitátorů v českém pohraničí. *Předvoj* přináší zprávu o jeho zatčení v článku nazvaném „Skvělý úlovek ústecké policie“ a

⁵⁴ Evakuace Němců z Litoměřicka. *Předvoj*. 25. 8. 1945, roč. 1, č. 17, str. 2.

⁵⁵ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

⁵⁶ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

⁵⁷ KOTEK, Ferdinand. Říšský vrah Heinrich Himmler zasahuje z rozkazu fűhrerova. *Předvoj*. 28. 7. 1945, roč. 1, č. 9, str. 1.

⁵⁸ Po stopách lidických zločinců. *Předvoj*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 13, str. 5.

⁵⁹ *Předvoj*. 15. 8. 1945, roč. 1, č. 14, str. 1.

⁶⁰ KAISEROVÁ, Kristina, et al. *Dějiny města Ústí nad Labem : Elektronická podoba knihy* [online]. [2000] [cit. 2009-04-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1938-45/ul-7-10.htm>>.

přináší také krátký komentář: “V řadě těch, kteří soustavně šířili hitlerovskou nákazu po českém severu a rozsávali sémě nacismu do srdcí a duší zdejších Němců, byl v těchto dnech zajištěn jeden z nejagilnějších travičů studní ústeckých henleinovských předáků.”⁶¹ Dne 29. 8. přináší *Předvoj* ještě zprávu o svolání lidového soudu s dr. Tauchem.⁶² Jiný ústecký nacista, dipl. ing. Ludwig Wolfrum, je zmíněn 11. 8. 1945: “Úřadem národní bezpečnosti byl zadržen dipl. ing. Ludwig Wolfrum z Krásného Března. ... Wolfrum byl známým nacistou a důvěrným přítelem ústeckého NSDP-Kreisleitera Rudolfa Schittenhelma⁶³, který se u něj před sebevraždou zdržoval.”⁶⁴

Pozitivní zobrazení Němců jako jednotlivců jsou v *Předvoji* spojena se záchrannými pracemi po výbuchu muničního skladu v Krásném Březně a s protifašistickou činností během války. Němci jsou zobrazeni jako sebevědomí a dobrovolní záchranáři, či jako pokojní lidé slavící dožínkové slavnosti.⁶⁵

Němce jako pomocníky při záchranných pracích zmiňuje *Předvoj* ve zpravodajství o výbuchu v Krásném Březně. Kromě hasičských sborů a armády se na odklizení trosků a záchraně zraněných podílela také skupina „německých zajištěnců ze Skřivánčího pole“.⁶⁶ Redaktoři *Předvoje* věnovali německým pomocníkům při záchranných pracích celého půl odstavce: “...také oni sžehnutí plameny a zčernalí kouřem, jsou právě teď střediskem uznalé pozornosti vojáků, kteří nás upozorňují na dva z nich, kteří se zvláště vyznamenali a zachránili sami asi třicet českých lidí, většinou dětí; dnes čísla 94 a 111 dříve jména Grohmann a Erlebach; nerozumí nám sice, ale v černých obličejích hrají sebevědomě dva páry světlých očí, když poznávají, že se mluví o nich, o Němcích.”⁶⁷ Ve stejném článku je Grohmann zmíněn ještě jednou. „...s přísnou zodpovědností... nařídil (št. kpt. Pokorný, pozn. aut.), aby Betrholdu Grohmannovi, který jako internovaný pracoval s jinými na skládce grafitu..., zúčastnil se dobrovolně záchranných prací ... bylo dáno 24 hodin pracovní volno a poskytnuto mu přilepšení na stravě.”⁶⁸

Němci jako antifašisté jsou zmíněni v článku nazvaném „Jedna z našich malých obcí“.

⁶¹ KAMINSKÝ, Hugo. Skvělý úlovek ústecké policie. *Předvoj*. 28. 7. 1945, roč. 1, č. 9, str. 5.

⁶² Tauche před lidový soud. *Předvoj*. 29. 8. 1945, roč. 1, č. 18, str. 1.

⁶³ Okresní vedoucí NSDAP, organizátor obrany Ústecka. Dne 8. 5. 1945 zastřelil členy své rodiny a poté spáchal sebevraždu. (HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKÝ, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005, str. 45)

⁶⁴ Opět jeden nacista zatčen na útěku. *Předvoj*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 13, str. 2

⁶⁵ KAMINSKÝ, Hugo. Jedna z našich malých obcí. *Předvoj*. 22. 8. 1945, roč. 1, č. 16, str. 2.

⁶⁶ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 1.

⁶⁷ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 1.

⁶⁸ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

Reportáž o návštěvě dožínkové slavnosti v Malém Březně, obci vzdálené přibližně 10 kilometrů od Ústí nad Labem, popisuje mimo jiné také národnostní skladbu vesnice. „...sto Čechů, kteří spojenými silami pracují a udržují snadno pořádek mezi 900 dosti pokojnými Němci ... neboť jen dvě německé rodiny a jedna stará žena mohou s červenou legitimací v ruce poukázat na aktivní činnost proti nacistickému režimu v době okupace.“⁶⁹ Na úrovni regionálních periodik jde, v časovém horizontu daném touto prací, o ojedinělou zmínku o protifašistické činnosti Němců.

Citově neutrální obraz je podáván *Předvojem* ve zmínce o Němci, který byl svědkem válečných událostí. Dne 11. 8. byl uveřejněn krátký článek nazvaný „Stopy nacistických zločinů na Mostecku“, který informuje, že bylo „... objeveno šest hromadných hrobů v nichž je pochováno – podle výpovědi tamního německého hrobníka Franze Künzla - 236 osob.“⁷⁰

---

⁶⁹ KAMINSKÝ, Hugo. Jedna z našich malých obcí. *Předvoj*. 22. 8. 1945, roč. 1, č. 16, str. 2.

⁷⁰ Stopy nacistických zločinů na Mostecku. *Předvoj*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 13, str. 5.

2.2 *Litoměřický Kraj* - Mediální obraz Němců vytvořený týdeníkem *Litoměřický Kraj*

Podle čísel týdeníku *Litoměřický Kraj*, která jsou uložena v lovosické pobočce Státního okresního archivu v Litoměřicích, vycházel tento týdeník Národní fronty v období červenec 1945 – říjen 1945 a byl zrušen, stejně jako *Předvoj*, v souvislosti s usnesením tiskové komise ministerstva informací v dohodě s ministerstvem průmyslu zastavit od 1. do 30. listopadu 1945 vydávání všeho periodického tisku. Jeho majitelem a vydavatelem byl Místní národní výbor v Litoměřicích a tisk probíhal v národní správě knihtiskárny R. Nunhardt v Litoměřicích. Ve zkoumaném období (červenec, srpen 1945) byl zodpovědným redaktorem listu vedoucí úřadu Okresní správní komise v Litoměřicích JUDr. Antonín Stanislav Böhm. Týdeník vycházel na čtyřech stranách bez fotografií a uveřejňoval zprávy o místním dění, úřední oznámení a vyhlášky, zprávy Místního národního výboru v Litoměřicích a organizační zprávy politických stran sdružených v Národní frontě. Náklad tohoto periodika dosáhl až 6000 výtisků (poslední 15. číslo z 31. 10. 1945) a ve sledovaném období se pohyboval od 5000 výtisků (1. číslo z 27. 7. 1945) do 3000 výtisků (2. - 7. číslo).⁷¹

Pokud *Litoměřický Kraj* mluví o Němcích, jsou myšleni Němci sudetští s jedinou výjimkou, kde jsou zmíněni Němci jako vládcí a není zcela jasné, jestli jde o Němce říšské, české, či sudetské.

Negativní pohled na Němce jako kolektiv v *Litoměřickém Kraji* převládá. Jsou viděni jako nepřátelé státu a národa, vykořisťovatelé a špatní organizátoři. Popisováni jsou jako nespolehliví a zodpovědní za smrt mnoha lidí a využívající poctivé práce českého národa. Vše dobré, co udělali, bylo převáženo jejich špatnými skutky.

Zodpovědný redaktor listu Antonín Stanislav Böhm píše 27. 7. v článku nazvaném „Znovubudování čsl. státní administrativy“, který je věnován budování české státní správy v pohraničí, o Němcích jako o nespolehlivém německém živlu. Píše doslova: „Musí být proto naší snahou, aby tento cizorodý nespolehlivý německý živel byl ve veřejné správě co nejrychleji nahrazen spolehlivými českými zaměstnanci.“⁷² Autor ještě dodává: „Mám totiž ... na mysli ty úkoly jež plynou jednak z provádění dekretu presidenta republiky o vyvlastnění půdy nepřátel státu, tj. Němců, Maďarů, kolaborantů...“⁷³ V témže čísle v článku o litoměřickém sportu píše

⁷¹ Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích, fond MěNV Litoměřice, torzo agendy propagačního oddělení.

⁷² BÖHM, Antonín Stanislav. Znovubudování čsl. státní administrativy. *Litoměřický Kraj*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 1, s. 1.

⁷³ BÖHM, Antonín Stanislav. Znovubudování čsl. státní administrativy. *Litoměřický Kraj*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 1, s. 1. Autor se zmiňuje o Dekretu presidenta republiky ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

autor o předválečném spolužití s Němci: „... všechny naděje (na postavení vlastního stadionu v období první republiky, pozn. aut.) dusilo úmyslné nepochopení se (*sic*) strany Němců – těch Němců, kteří nás připravili o mnohé z našich nejlepších sportovců.“⁷⁴ Dne 11. 8. jsou Němci zmíněni v článku vyzývajícím k tomu, aby si český národ zapamatoval všechny hrůzy prožité během okupace, jako „odvěký nepřítel naší země a našeho lidu...“⁷⁵ V komentáři k Ústavnímu dekretu presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, který byl Litoměřickým krajem uveřejněn dne 17. 8. 1945, uvádí autor: “Není nám jich líto a nebude se nám po nich stýskati, jen ať jdou, všem lidem škodili a udělali-li někdy něco dobrého, bylo to za jedno strašně málo a za druhé to dávno si vybrali vražděním a loupěním.“⁷⁶

Němci byli viděni **jako vykořisťovatelé**, kteří po léta vydělávali na poctivé práci českého národa. Týdeník to v komentáři k odsunu Němců vidí jasně: “Ostatní půjdou tam, kam je srdce táhlo a kam stále šilhali, od hrců masa, kterým je sytila dobrá česká země a které jim plnily pracovitě české ruce.“⁷⁷

V jednom případě se týdeník zmiňuje o **Němcích jako o špatných organizátorech**, a to v satirické reportáži o přidělování potravinových lístků v Litoměřicích. Autor nejprve nechápe, jak je možné, že výdej potravinových lístků je organizován tak špatně, že lidé musí vystát frontu přes dvě patra, ale posléze se dobere k objevu příčiny. „Zatímco jsme přemýšleli o této obdivuhodné organizaci, povšimli jsme si, že valná většina obsluhujících sil mluví německy. ... Aby tomu byl dán zevní výraz, jsou i tabulky na dveřích úřadoven zmíněného oddělení v řeči německé. A to reportéra umlčelo.“⁷⁸ Článek zcela jistě reflektuje nedostatek pracovních sil ve státní správě území, které bylo donedávna z velké části německé, nicméně nenabízí žádná řešení ani žádná nehledá.

Nalezené neutrální či rozporné zmínky o Němcích jako kolektivu se týkají Němců jako odsunovaných a jako vládců. Němci jsou viděni jako někdo, kdo dokáže pracovat efektivně a vyžadovat efektivitu po druhých za každou cenu.

O **Němcích jako bývalých vládcích** v Protektorátu Böhmen und Mähren referuje *Litoměřický Kraj* v článku, který je zaměřen na zvýšení pracovního úsilí k obnově republiky po konci války. Němci jsou zmíněni jako někdo, kdo dokázal věci posunout: “Když Němci viděli,

⁷⁴ Sport v Litoměřicích. *Litoměřický Kraj*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 1, str. 4.

⁷⁵ VOHÁNKA, Antonín. Nezapomínejme! *Litoměřický Kraj*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 3, s. 2.

⁷⁶ (Jarbolka). Budeme mít republiku bez Němců a Maďarů. *Litoměřický Kraj*. 17. 8. 1945, roč. 1, č. 4, str. 1.

⁷⁷ (Jarbolka). Budeme mít republiku bez Němců a Maďarů. *Litoměřický Kraj*. 17. 8. 1945, roč. 1, č. 4, str. 1.

⁷⁸ PAVLOV, N. J.. Není nad organizaci. *Litoměřický Kraj*. 24. 8. 1945, roč. 1, č. 5, s. 2.

že někde nejde něco s (*sic*) místa, vzali to > in deutsche Hand < a zatočili s námi podle svého.⁷⁹ Autor se snaží také zapůsobit na city občanů a vyzývá je: „...vzpomeňme jaká soudržnost mezi námi byla v těžkých dobách německé poroby.“⁸⁰ V jednom případě jsou **Němci** zmíněni **jako odsunovaný národ**. Je zajímavé, že toto aktuální téma je v týdeníku zmíněno jen jednou a to ještě pouze jednou krátkou větou v článku, který pojednává o tématu výroby v litoměřickém regionu. Autor v článku uvádí, že je potřeba zajistit po „transferu německého obyvatelstva“ dostatečný počet pracovních sil.⁸¹

Zmínky o Němcích jako jednotlivcích v týdeníku *Litoměřický Kraj* chybí s jedinou výjimkou negativního pohledu na **Němce jako horlivého nacistu**. Jde o případ z dubna 1945, kdy Němec Karl Grund z Lukavce pronásledoval na koni dva vězně uprchlé z transportu projíždějícího Lovosicemi. Grund vězně dostihl a předal je vlakové strážní. Podle týdeníku Grund neposkytl vězňům pomoc poté, co byli vlakovou strážní postřeleni a ponecháni na místě. *Litoměřický Kraj* uvádí: „Bezpečnostními orgány z Čížkovic byl nyní případ zjištěn, Grund usvědčen a zatčen.“⁸²

---

⁷⁹ LEIBNER, Václav. Méně kritisujme – více pracujme. *Litoměřický Kraj*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 6, s. 2.

⁸⁰ LEIBNER, Václav. Méně kritisujme – více pracujme. *Litoměřický Kraj*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 6, s. 2.

⁸¹ STRONER, R.. Naše technická práce. *Litoměřický Kraj*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 1, s. 3.

⁸² Horlivý nacist. *Litoměřický Kraj*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 6, s. 2.

2.3 Srovnání

Je velmi obtížné srovnávat periodika s rozdílnou periodicitou. Zatímco *Předvoj* vycházel v sobotu a ve středu, *Litoměřický Kraj* byl týdeník. Ačkoli obě média byla určena českým obyvatelům pohraničí a dosídlencům a informovala je o věcech důležitých pro jejich praktický život (zprávy o dekretch vydaných presidentem republiky, plná znění dekretů, servisní zprávy místní samosprávy i státní správy), *Předvoj*, i díky své periodicitě, mohl věnovat více prostoru zpravodajství a vlastní publicistice. Nicméně četnost zpráv o Němcích, nebo zpráv, kde byli Němci zmíněni, je vyšší v případě *Litoměřického Kraje*. Dá se tak usoudit podle toho, že ačkoli měl *Litoměřický Kraj* nižší počet stran (4 strany versus 4-8 stran *Předvoje*⁸³) a *Předvoj* vykazoval dvojnásobnou periodicitu, počet zpráv o Němcích uveřejněných v *Předvoji* je pouze dvojnásobný (18 proti devíti zmínek v *Litoměřickém Kraji*). Oproti *Litoměřickému Kraji* ale *Předvoj* nezmiňuje Němce pouze jako kolektiv, ale nabízí i obrazy individualit, které nezůstávají jen na záporné straně hodnocení (např. pomocníci při záchranných pracích Grohmann a Erlebach proti osobám rozvraceče dr. Taucheho, ústeckého nacisty Wolfruma nebo válečného zločince K. H. Franka). Porovnání zpravodajství o výbuchu v Krásném Březně bohužel trpí tím, že do výzkumu nemohlo být zařazeno druhé číslo *Litoměřického kraje*, které vyšlo v inkriminovanou dobu. Takzvaný Ústecký masakr žádné ze zkoumaných médií výslovně nezmiňuje, pouze *Předvoj* se k tématu přiblíží v přetištěném projevu ministra Noska.⁸⁴ V každém případě je jisté, že v porovnání s týdeníkem *Předvoj* vytváří *Litoměřický Kraj* negativnější obraz Němců, když neuvádí v podstatě žádné pozitivní obrazy. *Předvoj* zmiňuje Němce i jako soudruhy československých komunistů v roce 1918 (i když Komunistická strana Československa byla založena až v roce 1921), pomocníky při záchranných pracích i antifašisty. Zajímavé je, že *Litoměřický Kraj* v porovnání s *Předvojem* v podstatě nepřináší myšlenku odsunu Němců z Československa, a když odsun zmíní, jde pouze o vsuvku technického charakteru, která postrádá jakékoliv citové zabarvení.

---

⁸³ Počet stran *Předvoje* kolísá. Do 11. 8. 1945 vychází v rozsahu šesti stran ve středu a osmi stran v sobotu. Od čísla 14, které vyšlo 15. 8. 1945 se počet jeho stran ustaluje na čtyřech.

⁸⁴ Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

3. Porovnání mediálního obrazu Němců na úrovni celostátního tisku

3.1 Rudé právo - Mediální obraz Němců vytvořený novinami Rudé právo

V roce 1945 rozhodla nová československá vláda po návratu do Prahy, že vydavateli novin a časopisů mohou být uznané politické strany a celonárodní instituce, které si toto právo získaly svým protifašistickým postojem.⁸⁵ Komunistická strana Československa do tohoto vymezení zapadala a jejím prvním krokem bylo obnovení ústředního deníku. *Rudé právo* začalo legálně vycházet 6. 5. 1945.⁸⁶ *Rudé právo* nemohlo v mnoha směrech navázat na stav z období před rokem 1938. Jeho polygrafická základna byla po roce 1938 z velké části zlikvidována a citelné ztráty utrpěl za nacistické okupace také redakční kolektiv.⁸⁷ Od 13. 5. 1945 vycházelo *Rudé právo* v bývalém tiskovém koncernu Agrární strany Novina Na Poříčí, který ÚV KSČ převzal pro svůj vydavatelský a nakladatelský podnik. Prvním šéfredaktorem se stal Vladimír Koucký⁸⁸ a po návratu ze Sovětského svazu se vedení redakce ujal Gustav Bareš.^{89 90}

Redakce *Rudého práva* využívala příspěvky dopisovatelů a kulturních a vědeckých pracovníků. Deník využíval různými formami také dopisy čtenářů – upravoval je do zpráv, rozpracovával do redakčních článků a využíval je v rubrikách Pro a proti, Ohlasy dne, nebo Na okraj dne, kterou připravoval Vojtěch Dolejší.⁹¹ Pro zvýšení účinnosti textu využívalo *Rudé*

---

⁸⁵ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987. Praha : Novinář, 1989. str. 42

⁸⁶ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987. Praha : Novinář, 1989. str. 57

⁸⁷ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987. Praha : Novinář, 1989. str. 59

⁸⁸ Vladimír Koucký (1920 – 1979) – český komunistický novinář a politik, za druhé světové války aktivista odboje, v letech 1944 – 1945 členem IV. ilegálního ústředního vedení KSČ, v letech 1945 – 1971 členem ÚV KSČ, v letech 1945 – 1953 zástupcem šéfredaktora a 1955 – 1958 šéfredaktorem *Rudého práva* (TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník 20. století : Díl II. K-P*. Praha : Paseka, 1999. str. 142)

⁸⁹ Gustav Bareš (1910 – 1979) – komunistický novinář, publicista a politik, od roku 1926 činný v komunistické mládeži a od roku 1930 člen Komunistické strany Československa. Za války byl v emigraci v Moskvě, kde se mimo jiné podílel na čs. vysílání moskevského rozhlasu. V letech 1945 – 1946 působil jako šéfredaktor *Rudého práva*, v letech 1946 – 1952 šéfredaktorem *Tvorby*. V souvislosti s případem Rudolfa Slánského byl zbaven politických funkcí (mj. tajemník ÚV KS4 v letech 1951 – 1952). V letech 1966 – 1970 působil jako děkan Fakulty osvěty a novinářství UK. Za reformní postoje v letech 1968 – 1969 byl v roce 1970 vyloučen z KSČ a postížen publikačním zákazem. (TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník 20. století : Díl I. A -J*. Praha : Paseka, 1999. str. 45)

⁹⁰ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987. Praha : Novinář, 1989. str. 61

⁹¹ Vojtěch Dolejší (1903 – 1972) – redaktor *Rudého práva*, odborářský pracovník, člen KSČ od roku 1921. Za okupace se podílel na ilegální činnosti a v letech 1940 - 1941 byl vězněn. V letech 1945 – 1950 pracoval jako odpovědný redaktor *Rudého práva*, 1950 – 1953 šéfredaktorem *Práce*, 1953 – 1955 šéfredaktorem *Rudého práva*, 1955 – 1956 pracuje v *Rudém právu* jako zástupce šéfredaktora, 1956 – 1962 šéfredaktor *Tvorby* a v letech 1963 – 1966 pracuje jako šéfredaktor *Květy*. V letech 1951 – 1963 působí jako předseda Svazu československých novinářů. (TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník 20. století : Díl I. A -J*. Praha : Paseka, 1999. str. 245)

právo funkčně také obrazovou složku – kreslenou satiru a fotografie.⁹²

Až na několik málo výjimek *Rudé právo* informuje o Němcích ve smyslu Němců sudetských, či českých. Pokud informuje o událostech mimo Československo, deník používá pojem Němec pro celý kolektiv.

Negativní zobrazení Němců jako kolektivu jsou v deníku *Rudé právo* poměrně hojná. Němci jsou viděni jako předváleční rozvraceči, sabotéři a teroristé, převlékači kabátů, či škůdci českého národa. Podle deníku jsou Němci zkaženi fašistickým jedem a opiti myšlenkou velkoněmectví, při podzemní práci jsou dokonale organizováni, jejich činy jsou zákeřné a vztek bezmocný. Zradili Československý stát, který soustavně rozvraceli. Němci také Československo soustavně špinili ve světě a žalovali na něj. Pod maskou slušnosti se skrývají sabotéři a i pomyslná maska loajality je pouze chabá. Jako nepřátelé Čechů chtěli během války vše skoupit a vystěhovat národ na Sibiř, jsou také ohrožením samotné existence českého národa. I takzvaně „dobří“ Němci jsou nazýváni sketami a zrůdami srovnatelnými s nacisty. Němci jsou charakterizováni jako drzí, zvláště pokud se snaží mluvit česky, a nezaslouží si slitování. Německý imperialismus má, v podání *Rudého práva*, krvavé a nenasytné drápy.

Němci jako kolektiv jsou poměrně často viděni jako **sabotéři**. Má to samozřejmě souvislost s výbuchem v Krásném Březně a s dalšími sabotážemi, které jsou deníkem zmíněny také 28. 7. 1945⁹³ a 31. 8. 1945⁹⁴. Dne 28. 7. 1945 informuje *Rudé právo* o vystěhování celé obce kvůli výbuchu (deník výbuch popisuje jako sabotáž) v továrně v Chotimi u Hrádku nad Nisou. Podle deníku chování „nacistických bojůvek ... zdůrazňuje požadavek našeho národa, aby bylo provedeno vystěhování Němců.“⁹⁵ Zpravodajství o výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem tento výbuch jednoznačně označuje jako sabotáž⁹⁶, připisuje pachatelství Němcům (německým vlkodlakům) a využívá ho k propagaci odsunu jako například v článku nazvaném „Pevnou rukou očistíme své pohraničí“, který naznačuje, že „bandy nacistických vlkodlaků se mohou skrývat pod německým obyvatelstvem u nás. Velmi brzo se ukázalo jak chabá byla maska loajality ... již si naši Němci spolu s bílými páskami nasadili pět minut po porážce Německa.“⁹⁷ *Rudé právo* dává prostor čtenářům, kteří vyjadřují názor k aktuální situaci. Nepodepsané příspěvky v rubrice Čtenáři píší mají ale jasno: „Němec zůstane Němcem a fašista

⁹² KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987. Praha : Novinář, 1989. str. 62

⁹³ Celá německá obec za trest vystěhována. *Rudé právo*. 28. 7. 1945, č. 69, str. 2.

⁹⁴ (vn). Zmařený atentát Němců na členy naší vlády. *Rudé právo*. 31. 8. 1945, č. 97, str. 2.

⁹⁵ Celá německá obec za trest vystěhována. *Rudé právo*. 28. 7. 1945, č. 69, str. 2.

⁹⁶ Ďábelské dílo vlkodlaků v Ústí nad Labem. *Rudé právo*. 1. 8. 1945, č. 72, str. 1.

⁹⁷ Pevnou rukou očistíme své pohraničí. *Rudé právo*. 2. 8. 1945, č. 73, str. 1.

fašistou. Případy jako v Krásném Březně nám dokazují, že je pro Němce jen jedna cesta: koncentrační tábory, které Němci postavili pro nás, Čechy“.⁹⁸ Další příspěvek varuje před najímáním Němců jako dělníků v závodech, které v předchozím období vedli, protože „takový Němec má možnost ... organisovat činnost proti Čechům.“⁹⁹ V neděli 5. 8. 1945, kdy je výbuchu v Krásném Březně v *Rudém právu* věnována poslední zmínka, cituje deník ministra vnitra Noska: “Je jisto, že nešlo o pouhou nešťastnou shodu náhod, nýbrž o přímý důsledek německé podzemní práce.“¹⁰⁰ V článku „Viděli jsme vlkodlaka“, který se věnuje jednomu chycenému členu Wehrwolfu, se dá najít věta: „... německá menšina v pohraničí zůstává nadále semenišťem vlkodlaků – jednotlivců, kteří se projeví svými zákeřnými činy...“ Podle *Rudého práva* se statisíce vlkodlaků skrývají pod maskou tak zvaných slušných Němců.¹⁰¹ Příspěvek převzatý z novin mostecké posádky „Hlas 5. roty“, který je nazvaný „Ať Němci nahradí, co zničili“, nabízí řešení situace: “Nezjistí-li se pachatelé, ať na to doplácí všichni Němci v okrese, kde se sabotáž stala ... každá taková hospodářská škoda, kterou „Wehrwolf“ udělá, by měla jít na úkor všeho německého obyvatelstva.“¹⁰²

Popisy Němců jako **rozvracečů** se vždy vztahují k předválečnému Československu, které „Němci (a Maďaři, pozn. aut.) zradili a ve své převážné většině se sami vyloučili z našeho státního společenství. Němci soustavně rozvraceli naši republiku, ohrožovali a ohrožují klid a pokoj nejen náš, ale celé Evropy. Svými činy odmítli soužití s českým a slovenským národem, nemohou zůstatí nadále uvnitř hranic republiky Československé.“¹⁰³ „Jasnou zradu Němců“ vyzdvihl také občan Brož ve zprávě o manifestaci v Litoměřicích: „... měli vysoké školy, školy, subvence, tisk, zastupitele ve vládě, parlamentu – a přece na nás žalovali a špinili ve světě.“¹⁰⁴

Němci jsou deníkem nazýváni také jako **škůdci českého národa**. Jsou tak zmíněni v souvislosti s vydáním dekretu prezidenta republiky o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské a poté také v několika čtenářských příspěvcích. Komentář k dekretu, který již zmínil Němce jako předválečné rozvraceče, se věnuje také úloze Němců v historii: “(Dekret, pozn. aut.) napravuje chyby a omyly, které sahají hluboko do naší historie, do dob Přemyslovců, kdy k nám Němci byli houfně zvaní, přinášejíce

⁹⁸ Čtenáři píší. *Rudé právo*. 3. 8. 1945, č. 74, str. 4.

⁹⁹ Čtenáři píší. *Rudé právo*. 3. 8. 1945, č. 74, str. 4.

¹⁰⁰ Zločin německého podzemí. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 2.

¹⁰¹ Viděli jsme vlkodlaka. *Rudé právo*. 7. 8. 1945, č. 77, str. 2.

¹⁰² Z místních vojenských novin. *Rudé právo*. 7. 8. 1945, č. 77, str. 4.

¹⁰³ Republika národní stát Čechů a Slováků. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 2.

¹⁰⁴ Mohutná manifestace v Litoměřicích. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 4.

nám zdánlivě rozvoj měst a řemesel, ve skutečnosti rozrušovali slovanskou základnu našich zemí ... stali se ohrožením rozvoje, ba samé existence českého národa.“¹⁰⁵ Čtenáři používají pojem Němce jako škůdce v rámci kritiky chování některých Čechů k Němcům: “... ziskuchtivci ... okrádají naši republiku a vyměňují Němcům peníze 100 Kč za 20 RM. Pravděpodobně již zapomněli, že naši nepřátelé měli daleko větší platy než my, vše chtěli skoupit jen pro sebe a český národ vyhnat s 35 kilovými balíčky na Sibiř.“¹⁰⁶ Podobně je čtenářem kritizováno podepisování listů o loajalitě: “To si říkáš Čech, když k tobě přijde Němec a ty mu podepíšeš list o lojalitě? Ten Němec, který byl k tobě „dobrý“ v dobách okupace, to byla sketa stejně veliká a zrůda stejná, jako ta havěť nacistická.“¹⁰⁷ Jednou jsou Němci zmíněni jako škůdci v souvislosti s návratem Krkonoš do českých rukou: “Nevzali nám jen hory – ale i vše, co jsme zde vybudovali pro zvelebení turistického a sportovního ruchu dvacetiletým úsilím.“¹⁰⁸

Němci jsou také ve dvou případech zmíněni jako **převlékači kabátů**. Jedná se o situace, kde podle autora Němci změnili své chování po prohrané válce. Nejmarkantnější příklad se nachází v sloupku nazvaném „Nevěř, dokud se nepřesvědčíš“, který se zabývá kontrolami dokladů: “Známe je, známe! V roce osmatřicátém zvedali ruce a řvali „heil“ a dnes salutují a říkají „nastar“. ... Němci jsou drzí jako byli. Nezaslouží slitování.“¹⁰⁹

Pozitivní obrazy Němců jako kolektivu se v *Rudém právu* v daném časovém období nevyskytují. Neutrální, či rozporná jsou zobrazení Němců jako národa poraženého, či bojujícího ve válce, obětí sabotáží a odsunovaných. Němci z tohoto pohledu vždy toužili po návratu do Německa. Při okupaci Čech a Moravy zanedbávali údržbu majetku. Pokud bojovali ve válce, byli nadutí s pocitem, že svět patří jen jim, v období po válce musí být registrováni.

Informace *Rudého práva* o Němcích jako **poraženém kolektivu** se dají rozdělit na zprávy o dění ve světě spojeném s Němci, kde deník informuje hlavně o německých válečných zajatcích a přebírá ve většině případů agenturní zpravodajství (ČTK, Reuter), a zprávy o novém postavení Němců v Československu.

Zpravodajství o dění ve světě spojeném s Němci je v *Rudém právu* věnován prostor mezi 14. 8. - 23. 8. Deník informuje hlavně o situaci německých válečných zajatců, kteří se v

¹⁰⁵ Republika národní stát Čechů a Slováků. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 2.

¹⁰⁶ Čtenáři píší. *Rudé právo*. 10. 8. 1945, č. 80, str. 4.

¹⁰⁷ IVAN. To si říkáš Čech? *Rudé právo*. 18. 8. 1945, č. 86, str. 4.

¹⁰⁸ ZADRAŽIL, František. Naše Krkonoše. *Rudé právo*. 31. 8. 1945, č. 97, str. 3.

¹⁰⁹ NIL, A. D.. Nevěř, dokud se nepřesvědčíš. *Rudé právo*. 24. 8. 1945, č. 91, str. 4.

Belgii bouří pod heslem „Válka skončila a my chceme domů“¹¹⁰, nebo mají příliš pohodlný život v zajateckých táborech umístěných ve Velké Británii, USA a Kanadě.¹¹¹ Životu v Německu se deník věnuje ve dvou zprávách. V první, zveřejněné 14. 8. 1945, se věnuje prvnímu táboru Německé spojené fronty, kterého se v Berlíně účastnilo 600 lidí,¹¹² a v druhé referuje o povinné registraci nacistů v Německu nařízené sovětským maršálem Žukovem.¹¹³

Zprávy o novém postavení Němců v Československu deník přináší mezi 5. 8. - 11. 8. 1945. První zprávou tohoto typu je požadavek místní správní komise v Teplicích-Šanově určený národním správcům: „Vyvěste ihned nákupní dobu stanovenou pro Němce, mimo tuto dobu Němec nesmí nakupovat.“¹¹⁴ Další podobnou zprávou je upozornění na vyhlášku vydanou Ministerstvem financí o zajištění majetku osob státně nespolehlivých, kde se Němcům a Maďarům zakazuje „nakládati volně s nároky vyplývajícími z pojistných smluv.“¹¹⁵

Několikrát jsou **Němci** zmíněni jako strana **bojující ve válce** v souvislosti s válečnými škodami¹¹⁶ či skutečnou bojovou činností zmíněnou v článku o výročí Slovenského národního povstání.¹¹⁷ Příspěvky čtenářů reprezentuje autor podepsaný jako partyzán Štefan, jemuž byla uveřejněna báseň - sloupek, která se věnuje Němcům jako straně bojující ve válce: „Kráčal si nadutý před pár rokmi eště, - myslel si/že svet je celý tvoj! ... Ničil si život, kultúru, - núž/bol si zradcom ľudu! Spomínám si na teba stále, keď ťa vidím prechádzať pola mňa s bielou páskou, shrbeného, s pohľadom do zemi vrytým.“¹¹⁸

Jako **oběti sabotáží** jsou Němci zmíněni dvakrát, pokaždé v souvislosti se sabotáží provedenou německými či nacistickými sabotéry. První zmínka o Němcích jako obětech se váže k výbuchu továrny v Chotimi u Hrádku nad Nisou: „Při výbuchu přišlo o život sedm našich příslušníků bezpečnostní služby. S nimi zahynulo i sedm Němců.“¹¹⁹ Druhá informace tohoto druhu byla zveřejněna v souvislosti s výbuchem v Ústí nad Labem, kde deník jen krátce zmiňuje, že z 39 lidí zraněných při incidentu bylo 29 Čechů (4 vojáci) a deset Němců.¹²⁰

Němci jako **odsunovaný kolektiv** jsou v *Rudém právu* zobrazení v souvislosti s výsledky Postupimské konference, která de facto odsun schválila. Zmínky o odsunech Němců

¹¹⁰ Němečtí zajatci v Belgii stávkují. *Rudé právo*. 21. 8. 1945, č. 88, str. 1.

¹¹¹ Patálie se zajatci. *Rudé právo*. 23. 8. 1945, č. 90, str. 3.

¹¹² Svět opovrhuje Němci. *Rudé právo*. 14. 8. 1945, č. 83, str. 2.

¹¹³ Hlášení nacistů v Německu. *Rudé právo*. 29. 8. 1945, č. 95, str. 2.

¹¹⁴ Zprávy z kraje (krátké zprávy). *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 4.

¹¹⁵ Zajištění majetku osob státně nespolehlivých. *Rudé právo*. 11. 8. 1945, č. 81, str. 2.

¹¹⁶ Co zničili Němci v Sovětském svazu. *Rudé právo* č. 68, 27. 7. 1945, str. 1

¹¹⁷ Slovenské národní povstání. *Rudé právo* č. 93, 26. 8. 1945, str. 1

¹¹⁸ ŠTEFAN. Buď prekliatý, Němec. *Rudé právo*. 21. 8. 1945, č. 88, str. 4.

¹¹⁹ Celá německá obec za trest vystěhována. *Rudé právo*. 28. 7. 1945, č. 69, str. 2.

se v deníku dají najít již před koncem konference. Dne 28. 7. 1945 informuje *Rudé právo* o odsunu pěti set osob nařízeném okresní správní komisí v souvislosti s výše zmíněným výbuchem továrny v Chotimi u Hrádku nad Nisou: “Přes brutálnost činu bylo dovoleno našimi úřady, že každý Němec si mohl vzít sebou asi 30 kg zavazadel.”¹²¹ Odsun je prezentován jako náprava historické křivdy a nahrazení cizorodého německví českou pílí. Ilustruje to článek nazvaný „Cesta do vesnice v pohraničí“, který pojednává o příchodu českých osídlenců do pohraničí: “(Zemědělstí dělníci, pozn. aut.) Rozběhli se do chalup nezvyklého tvaru, odkud vyhánějí německví a nahrazují je českou usilovností a radostí z práce. ... Panáků přibývá vůčihledě, jako počet českých lidí na hospodářství dávných otců. Červenec ustoupí srpnu, panáky zmizí ve stodolách a pohraniční Němci ve své zaslíbené domovině – Německu.”¹²² Jakási vůdčí myšlenka odsunu Němců je v *Rudém právu* vyjádřena 1. 8. 1945 v článku reagujícím na výbuch v Krásném Březně: “Neboť ostatní Němci (tj. ti, co nemají osvědčení od správních orgánů o antifašistické minulosti, pozn. aut.) jsou zkaženi fašistickým jedem a opiti myšlenkou velkoněmeckví až na dno duše. Je-li někdo tak nemocen, je nutna i radikální operace nebo i amputace zkaženého údu.”¹²³ Odsun Němců je poté zmíněn jako hlavní bod ve zprávách o výsledcích Postupimské konference.¹²⁴

V pohledu na Němce jako na **individuality** převažují negativní obrazy. Jednotliví Němci jsou zobrazováni jako váleční zločinci, sabotéři, informátoři zločinců, dozorcí v koncentračních táborech, či zrádci českého národa. Deník je vidí jako zloduchy snažící se zničit český národ, jsou odporně zbabělí, ale poté, co jsou vydáni spravedlnosti, chovají se servilně a pláčou. Chovají se jako gangsteři a pohybují se ve smečkách. Jeden válečný zločinec je popsán jako bestie odpovědná za zvrhlé činy.¹²⁵

---

¹²⁰ Pomocné akce pro Ústí nad Labem. *Rudé právo*. 3. 8. 1945, č. 74, str. 2.

¹²¹ Celá německá obec za trest vystěhována. *Rudé právo*. 28. 7. 1945, č. 69, str. 2.

¹²² Cesta do vesnice v pohraničí. *Rudé právo*. 31. 7. 1945, č. 71, str. 1.

¹²³ Nové varování. *Rudé právo*. 1. 8. 1945, č. 72, str. 4.

¹²⁴ Náš požadavek odsunu Němců zásadně uznán. *Rudé právo*. 4. 8. 1945, č. 75, str. 1. a Rozhodnutí o osudu Německa. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 1.

¹²⁵ „Dvakrát obžalovaná belsenská bestie Josef Kramer ... podává neustále britským důstojníkům čerstvé zprávy o nacistických zvrhlostech.“, Výslech nacistického vraha. *Rudé právo*. 15. 8. 1945, č. 84, str. 2.

Informace o Němcích jako **válečných zločincích** se v *Rudém právu* dělí na dvě hlavní skupiny. V první skupině jsou informace o válečných zločincích vyskytující se, chycených, či souzených v zahraničí. Druhá skupina zahrnuje válečné zločince chycené či souzené v Československu.

Co se týče první skupiny, informuje deník o německých válečných zločincích v krátkých zprávách a přebírá agenturní zpravodajství.

O druhé skupině informuje *Rudé právo* obšírněji. Velká část zpráv se týká K. H. Franka, který byl z amerického zajetí převezen do Prahy. Deník o něm informuje 9. 8. 1945: „K. H. Frank bývalý německý státní ministr a nejvyšší zloduch, který k nám byl nacisty vyslán, aby zničil náš národ, byl dnes dopoledne dopraven letadlem do Prahy...“¹²⁶ Delegát v Komisi Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců plk. dr. B. Ečer popisuje ve stejném článku obecně zatčené válečné zločince: „Všichni tito váleční zločinci si počínají při výsleších nejen slušně, nýbrž i často velmi servilně. Svým chováním ... chtějí vzbudit dojem, že nejsou suroví SS-Übermenschen, nýbrž obyčejní prostí lidé. ... Dokud byli u Němců, neměli arciť na slzy ani času, ani jich nechtěli mít. Teď jsou ve vězení tak slušní a dokonce také pláčí!“¹²⁷ Samotný K. H. Frank je popisován jako „schlíplý a třesoucí se jako každý odporně zbabělý gestapák a nacista.“¹²⁸ Ve spojitosti s K. H. Frankem je jmenován také Kurt Daluge, jehož výpověď Franka usvědčila.¹²⁹ V menší míře se deník věnuje také jiným zločincům, jejichž kauzy byly v té době aktuální (např. bývalý náměstek primátora Prahy dr. Pfitzner).

Němci jako **sabotéři** jsou zmíněni vždy ve spojitosti s podzemní organizací Wehrwolf. V jednom případě popisuje deník typického vlkodlaka a ve druhém případě zmiňuje jméno zastřeleného vůdce „nacistické tlupy“, která se pokusila o atentát na ministry Gottwalda a Nejedlého.¹³⁰ Typický vlkodlak je popsán 7. 8. 1945: „Zapadlé oči, nezbytný vůdcovský knírek nad úzkými, bezkrevnými rty. ... Prototyp Němce. Bývalý německý feldvébl, později úředník Arbeitsfronty v severomoravském městě, člen nacistické strany.“¹³¹

V souvislosti s případem zavraždění čs. vojáků polskými bandity, o kterém deník informuje 28. 7. 1945, je zmíněna **informátorka** Němka Margit Maschkeová, která byla do služeb zabitých vojáků vpašována Werwolfem. Tato skutečnost byla zjištěna „doznáním Margit

¹²⁶ Zloduch K. H. Frank v Praze. *Rudé právo*. 9. 8. 1945, č. 79, str. 1.

¹²⁷ Zloduch K. H. Frank v Praze. *Rudé právo*. 9. 8. 1945, č. 79, str. 1.

¹²⁸ Vrah zblízka. *Rudé právo*. 9. 8. 1945, č. 79, str. 1.

¹²⁹ Daluge usvědčuje Franka. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 2. a Důkazy proto K. H. Frankovi se hromadí. *Rudé právo*. 11. 8. 1945, č. 81, str. 2.

¹³⁰ (vn). Zmařený atentát Němců na členy naší vlády. *Rudé právo*. 31. 8. 1945, č. 97, str. 2.

¹³¹ Viděli jsme vlkodlaka. *Rudé právo*. 7. 8. 1945, č. 77, str. 2.

Maschkeové a dalšího zatčeného spolupachatele německé národnosti.¹³²

Po jednom případě jsou Němci zmíněni také jako dozorcí v koncentračním táboře¹³³ a škůdci českého národa.¹³⁴

Pozitivně je deníkem zobrazen jediný Němec, Bedřich Engels, který je označen jako bojovník proti militarismu a revoluční myslitel: “Engels ve svém hluboce žitém demokratismu, byl po celý svůj život zapřísáhlým nepřítelem prušácké, německé a policejní zvěle a militarismu.”¹³⁵

Neutrální či rozporné individuální obrazy Němců se skládají z vězňů a dozorců v koncentračních táborech. Vždy jsou zmíněni v souvislosti s českými vězni v koncentračních táborech.

Jako **vězni** jsou Němci zmíněni v článku o životě politických vězňů v koncentračním táboře Sachsenhausen, kde se nachází také zmínka o zatčení německého člena ilegálního vedení tábora Seigewassera, které mělo jiný důvod, než jeho práce ve vedení tábora.¹³⁶ Informace o **německých dozorcích** se nachází v článku o posázavském koncentračním táboře: “Byli i Němci protihitlerovci, kteří drželi s vězni. ... Když byli staří četníci odvoláni na frontu, zanechali vězňům snad i nějaké třaskaviny.”¹³⁷

---

¹³² Zločin polských fašistů v pohraničí, *Rudé právo*. 28. 7. 1945, č. 69, str. 2.

¹³³ Hrůzy posázavského koncentráku. *Rudé právo*. 25. 8. 1945, č. 92, str. 3.

¹³⁴ Šlechtu Thun-Hohensteinů již náš národ nepřijme, *Rudé právo*. 24. 8. 1945, č. 91, str. 3.

¹³⁵ Bedřich Engels. *Rudé právo*. 5. 8. 1945, č. 76, str. 3.

¹³⁶ Život politických vězňů v Sachsenhausenu. *Rudé právo*. 21. 8. 1945, č. 88, str. 3.

¹³⁷ Hrůzy posázavského koncentráku. *Rudé právo*. 25. 8. 1945, č. 92, str. 3.

3.2 *Svobodné slovo* - Mediální obraz Němců vytvořený novinami *Svobodné slovo*

Deník *Svobodné slovo* byl vlastněn a vydáván Ústředním výkonným výborem Československé strany národně socialistické. Jeho redakce sídlila na Václavském náměstí 36. List, jehož šéfredaktorem byl v časovém období omezeném touto prací K. Nový¹³⁸, byl tisknut tiskárnou Melantrich. *Svobodné slovo* nemělo po válce větší problém s nalezením tiskárny, protože v jeho tisku zůstal v podstatě zachován předválečný stav.¹³⁹ Deník tištěný na čtyřech stranách s fotografiemi vycházel denně kromě pondělí. Po druhé světové válce musel deník (původně *České slovo*), podobně jako další periodika vycházející v době protektorátu, změnit svůj název. Od 6. 5. 1945 vycházel pod názvem *Osvobozené České slovo*, od 12. 5. 1945 jako *Česká pravda* a 16. 5. 1945 se název tohoto deníku ustálil na *Svobodné slovo*.¹⁴⁰

Svobodné slovo podává zprávy hlavně o sudetských Němcích (týká se většiny domácího zpravodajství) a pokud referuje o Němcích jako straně, která bojovala ve válce, jsou míněni Němci jako celek. V níže zmíněném rozdělení pohledu na Němce jako na stranu poraženou ve válce zmiňuje deník ve zprávách o situaci v Evropě pouze říšské Němce (často pouze v zúženém pohledu na obyvatele Berlína) a při informacích o novém postavení Němců v Čechách je míněna německá menšina v Československu, či úžeji sudetští Němci.

Ačkoliv z porovnávaných periodik je pohled *Svobodného slova* na Němce tím nejrozmanitějším, i v tomto deníku převažuje **negativní pohled na Němce** jako na kolektiv. Němci jsou viděni jako nositelé nacionalismu, sabotéři či jejich pomahači, škůdci českého národa, militaristé, nebo pátá kolona. Němci jsou zobrazeni jako výbojní a někdo, kdy by měl být převychován, jsou živnou půdou wehrwolfu, nevěří v trvalý mír, jsou posedlí ničivou zuřivostí, nespolehliví a nebezpeční.

Ani ve *Svobodném slově* nechybí pohled na **Němce jako na sabotéry** nebo pomahače sabotérů. Tento pohled je zde v přímé spojitosti s výbuchem muničního skladu v Ústí nad Labem, protože výskyt tohoto obrazu Němců je, se dvěma výjimkami, spojen jen s časovým obdobím bezprostředně po 31. 7. 1945. Ve zpravodajství bezprostředně po výbuchu nejsou Němci jako sabotéři uvedeni a první taková zmínka se v deníku objevuje až 2. 8. v článku

---

¹³⁸ Karel Nový (1890 – 1980) – spisovatel a novinář, v letech 1944 – 1945 byl vězněn v koncentračním táboře. Po válce pracoval jako redaktor v denním tisku (*Svobodné Československo, Práce*), v roce 1945 působil ve *Svobodném slově* jako šéfredaktor, v letech 1952 – 1956 působil jako šéfredaktor Státního nakladatelství dětské knihy. (TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník 20. století : Díl II. K -P*. Praha : Paseka, 1999. str. 478)

¹³⁹ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., *Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987*. Praha : Novinář, 1989. str. 57

¹⁴⁰ KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., *Dějiny československé žurnalistiky. : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987*. Praha : Novinář, 1989. str. 57

nazvaném „Výbuch muničního skladiště v Ústí“ s podtitulkem „Nacističtí > vlkodlaci < ukazují, co dovedou“. Ve vztahu k podtitulku není bez zajímavosti uvést další text článku, kde se říká: “Zdali byla exploze připravena zločinnou rukou, či zda k ní došlo náhodou, nelze prozatím určit a bude věcí příslušných odborníků, aby se o to pokusili.”¹⁴¹ O Němcích jako sabotérech se vyjádřil opět ministr vnitra Nosek, jehož deník několikrát cituje: “Domněnka, že v Ústí jde o případ sabotáže, je podepřena skutečností, že v bývalém cukrovaru, v jehož části byla prozatím skladiště munice, byli mezi zaměstnanci také Němci.“ Autor k tomu ještě dodává požadavek na potrestání pachatelů: “Případ ústecký a s ním i ostatní případy sabotáže musí přivodit těžké zákroky proti pachatelům, jimiž jsou Němci.“ Deník ve stejném článku ještě informuje o tom, že spolupracovníci obou ministrů (ministři Nosek a Svoboda, kteří navštívili Ústí nad Labem 1. 8. 1945, pozn. aut.) vysvětlili přítomným novinářům, jakým způsobem Němci své vlkodlactví provádějí.¹⁴² Jako pomahači sabotérů jsou Němci zmíněni 3. 8. v článku, který se zabývá důsledky výbuchu v Krásném Březně: “Naši pohraniční Němci jsou živnou půdou vlkodlaků, bude-li rozřešen pro nás uspokojivě jejich problém (tj. povolení odsunu Postupimskou konferencí, pozn. aut.), nebude pak s izolovanými skupinkami vlkodlaků ... velká práce.“¹⁴³ Zprávu o škodách v Ústí nad Labem přináší deník 5. 8. na třetí straně a opět cituje ministra Noska, který celý případ shrnul: “Je jisto, že nešlo o pouhou nešťastnou souhru náhod, nýbrž o přímý důsledek německé podzemní práce.”¹⁴⁴ Ještě 7. 8. uveřejňuje *Svobodné slovo* článek podporující odsun Němců nazvaný „Jed werwolfu v duši každého Němce“. Autor zde nevidí jiné řešení otázky sabotáží, protože „kořeny werwolfů jsou v každém Němci. Proti tomu je jen jedno opatření: provést odsun Němců.“¹⁴⁵ Po 7. 8. 1945 zmínky o Němcích jako sabotérech utichají, což je spojeno možná také se závěrem Postupimské konference, která formálně povolila transfery sudetských Němců z českého pohraničí. Další zmínka o Němcích jako sabotérech je až z 31. 8., kdy deník informuje o zmařeném atentátu na Klementa Gottwalda a Zdeňka Nejedlého ve Svobodě u Jánských Lázní.¹⁴⁶

Obrazy **Němců jako škůdců českého národa** se ve *Svobodném slově* objevují v různých souvislostech a jsou vztaženy převážně k minulosti. Dne 5. 8. komentuje deník vydání dekretu prezidenta republiky o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské a reaguje také na zprávy o výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem

¹⁴¹ (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 1.

¹⁴² (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 2.

¹⁴³ (kol). Vlkodlaci musí být zlikvidováni. *Svobodné slovo*. 3. 8. 1945, roč. 1, č. 71, str. 1.

¹⁴⁴ Sabotáž v Ústí nad Labem. *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 3.

¹⁴⁵ (-il). Jed werwolfu v duši každého Němce. *Svobodné slovo*. 7. 8. 1945, roč. 1, č. 74, str. 2.

a dalších sabotážích: “Přichází právě ve chvíli (dekret prezidenta republiky, pozn. aut.), kdy celý národ je pobouřen podzemní sabotážní činností nacistických vlkodlaků, jako akt spravedlnosti a odplaty za všechna utrpení a ničivou zuřivost, jimiž nás Němci a Maďaři po staletí častovali a stále ještě častují.”¹⁴⁷ V článku o plánovaném znárodnění se autor rozepisuje o návratu Čechů do pohraničí: „... vracíme se do krajů, z kterých nás Němci po 700 let vytlačovali.”¹⁴⁸ Den poté zveřejnil deník článek o vytyčování československé hranice v období mezi lety 1918 až 1938. Autor zmiňuje expanzivní nároky Němců a jejich snahu vytyčovat hranice na úkor Československa.¹⁴⁹ Poslední zobrazení Němců jako škůdců českého národa se vztahuje opět k Ústí nad Labem, které navštívil ministr spravedlnosti dr. J. Stránský. Deník přetiskl část jeho projevu, kde mimo jiné říká: “Minulost nás poučila jak jsme se v Němcích mýlili. Kdyby se český národ měl i nadále spoléhati na německou menšinu, byl by ve stálém nebezpečí.”¹⁵⁰

Jako **nositelé nacionalismu** jsou Němci viděni v člancích doc. Dr. Antonína Boháče¹⁵¹, které byly zveřejněny ve dnech 29. 7. 1945 a 5. 8. 1945¹⁵². Autor v nich uvažuje o budoucím osudu Německa, potažmo celé Evropy. V článku „Co s Německem“ doc. Boháč volá po převýchově celého německého národa a po tom oslabit ho po stránce hmotné i mocenské. Píše o tom, že nacismus byl sice ve válce zničen, ale „německý národ, nositel výbojného nacionalismu, zničen nebyl.”¹⁵³

Německý **militarismus** byl zmíněn pouze jednou v souvislosti s německými válečnými plány v první polovině 20. století. Článek nazvaný „Odsun menšin“ obhajuje transfer Němců z Československa a dokazuje, že na myšlenku hromadných přesunů obyvatelstva přišli právě oni.¹⁵⁴

Ve dvou případech jsou Němci zmíněni jako **pátá kolona** a v této souvislosti je jisté, že jsou myšleni Němci sudetští či obecně Němci v Čechách a na Moravě. První zmínka se váže k výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem, kdy ve zprávě o neštěstí *Svobodné slovo* referuje o proslovu ministra národní obrany Ludvíka Svobody, který „připomněl, že akce vlkodlaků je

---

¹⁴⁶ (-il). Němci chystali atentát na naše ministry. *Svobodné slovo*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 94, str. 2.

¹⁴⁷ (kol). Kus dějinné spravedlnosti. *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 1.

¹⁴⁸ ŠLECHTA, Emanuel. Společnou cestou za znárodnění. *Svobodné slovo*. 25. 8. 1945, roč. 1, č. 89, str. 1.

¹⁴⁹ BOHÁČ, Antonín. O české hranice. *Svobodné slovo*. 26. 8. 1945, roč. 1, č. 90, str. 2.

¹⁵⁰ Naší vírou je trvalý mír. *Svobodné slovo*. 27. 8. 1945, roč. 1, č. 91, str. 1.

¹⁵¹ Doc. PhDr. Antonín Boháč (1882 – 1950) - český vědec, vlastenec a pedagog, ředitel Státního úřadu statistického, účastnil se práce delimitační komise v říjnu 1938

¹⁵² BOHÁČ, Antonín. Co s Německem? *Svobodné slovo*. 29. 7. 1945, roč. 1, č. 67, str. 1. a BOHÁČ, Antonín. Národní sebeurčení a příští mír. *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 1.

¹⁵³ BOHÁČ, Antonín. Co s Německem? *Svobodné slovo*. 29. 7. 1945, roč. 1, č. 67, str. 1.

důmyslně organisována a že tuto německou pátou kolonu na našem území musíme energicky a co nejdříve potřit.¹⁵⁵ Druhá zmínka o páté koloně se vztahuje k šlechtickému rodu Lichtesteinů, který je v článku o pronikání tohoto rodu na české území po roce 1623 nazván „předbojovníky páté kolony u nás.“¹⁵⁶

Neutrální či rozporný pohled na Němce jako kolektiv zahrnuje Němce jako národ poražený ve válce, který musí nést svůj osud, oběti válečných akcí či sabotáží, stranu bojující ve válce a kolektiv odsunovaný z území Československa. Jsou viděni jako odpovědní za válku, někdo, kdo musí mít nižší životní úroveň než ostatní, musí být označeni a zadrženi na určených místech a nemohou zůstat v Československu, protože se nezaslouží jeho pohostinství. Kvůli zvěrstvům, která spáchali nacisti, se každý slušný člověk Němců štítí.¹⁵⁷ V jednom případě jsou Němci nazváni surovými barbary.¹⁵⁸

Němce jako kolektiv vidí deník hlavně jako **národ poražený** – ve sledovaném období je o německém kolektivu nejvíce zmínek právě v tomto smyslu. Tento pohled se dá rozdělit na tři podskupiny, které se dají charakterizovat jako zprávy o situaci v Německu a Evropě, zprávy o novém postavení Němců v Československé republice a pohled na Němce z pozice čtenářů deníku.

Zprávy o Němcích žijících jako poražený národ v Německu a Evropě jsou poměrně časté. Deník přebírá zpravodajství agentur Reuter, IP, ANS, TASS a ČTK. Již 27. 7. deník informuje o počtu obyvatel Berlína, kteří žijí v britské okupační zóně¹⁵⁹ a ve stejném čísle se objevuje i zpráva o návratu 2 600 německých zajatců-horníků, kteří budou nasazeni v dolech Sárské pánve¹⁶⁰. Dne 31. 7. je uveřejněn článek nazvaný „Všichni Němci jsou odpovědní“. Jde o komentář k právě probíhající postupimské konferenci, který byl publikován sovětským listem Pravda. V článku již je přítomna rétorika pomalu začínající studené války. „... Německo je odpovědné za válku a musí splnit všechny požadavky spojenců. ... v určitých kruzích Západního Německa se již ozvaly hlasy popírající německou odpovědnost.“¹⁶¹ Dne 1. 8. deník informuje o zásobovací situaci v Berlíně a mimo jiné píše, že „... v nastávající zimě dostane

---

¹⁵⁴ HOCH, Karel. Odsun menšin. *Svobodné slovo*. 14. 8. 1945, roč. 1, č. 80, str. 1.

¹⁵⁵ (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 2.

¹⁵⁶ „A tak zase poprvé po 322 letech vysvitne v den 14. srpna 1945 slunko nad osvobozeným naším krajem, zbaveným předbojovníků páté kolony u nás, Liechtenštejnů.“ HRUBANT, Jaroslav. Pochod Lichtenštejnů do Čech. *Svobodné slovo*. 15. 8. 1945, roč. 1, č. 81, str. 2.

¹⁵⁷ Němci se stále diví, *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 4.

¹⁵⁸ Nezůstaňme za ostatními. *Svobodné slovo*. 29. 8. 1945, roč. 1, č. 92, str. 3.

¹⁵⁹ Britové živí 900.000 Berlíňanů. *Svobodné slovo*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 65, str. 2.

¹⁶⁰ Němečtí horníci z USA domů. *Svobodné slovo*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 65, str. 3.

¹⁶¹ Všichni Němci jsou odpovědní. *Svobodné slovo*. 31. 7. 1945, roč. 1, č. 68, str. 2.

berlínské obyvatelstvo jen tolik uhlí, kolik bude nezbytně nutno k zachování chodu veřejných podniků a ... domácností.¹⁶² O tom, že Němci dosud neopustili Dánsko, informuje *Svobodné slovo* 3. 8. 1945. Článek převzatý od agentury TASS podává svědectví o tom, v jakém postavení jsou zajatí Němci v Dánsku: „... Němci obyčejně nosí na rukávě pásku s červeným křížem, jenž je opravňuje, aby se mohli volně pohybovat po ulici.“¹⁶³ V přepisu rozhlasového projevu amerického prezidenta Harryho Trumana se čtenáři mimo jiné dozvídají: “Němci nesmějí mít vyšší životní úroveň, než jejich bývalé oběti.”¹⁶⁴ Další zprávou z okupovaného Berlína, která byla přebrána ze zpravodajského servisu agentury Reuters, je informace o účasti obyvatel Berlína na prvním táboru Německé spojené fronty: “Z celkového počtu 3 milionů berlínských obyvatel dostavilo se jich pouze na 600 na první tábor německé spojené fronty...”¹⁶⁵ Je zajímavé si povšimnout zcela odlišného vyznění agenturní zprávy o této události otištěné ve stejný den deníkem *Rudé právo*.¹⁶⁶ O hospodářské situaci v Německu informuje článek z 25. 8., který mimo jiné říká, že „vojákům a úředníkům britské vojenské správy v Berlíně bylo ... zakázáno prodávati jakékoliv předměty neb zboží německým civilistům nebo spojeneckým vojenským osobám“.¹⁶⁷ Článek nazvaný „Rozkaz maršála Žukova Němcům“ informuje o rozkazu bývalým důstojníkům a členům SS, SA, gestapa a NSDAP hlásit se do 25. 9. 1945.¹⁶⁸ Dne 31. 8. přináší *Svobodné slovo* informaci o zdravotním stavu obyvatel Berlína, kde si každý čtenář mohl porovnat svou situaci se situací v hlavním městě Německa: “Starost o zdravotní stav berlínského obyvatelstva je jednou z největších spojeneckých úolh (*sic*). V městě hnijí ještě tisíce mrtvol v troskách domů.”¹⁶⁹

Zprávy o Němcích jako o poraženém národě žijícím v novém postavení v Československé republice zaujímají také velký prostor mezi zprávami, ve kterých nějakým způsobem Němci figurují.

---

¹⁶² Zásobovací situace v Německu. *Svobodné slovo*. 1. 8. 1945, roč. 1, č. 69, str. 3.

¹⁶³ Němci dosud neopustili Dánsko. *Svobodné slovo*. 3. 8. 1945, roč. 1, č. 71, str. 2.

¹⁶⁴ Pro zajištění věčného míru. *Svobodné slovo*. 11. 8. 1945, roč. 1, č. 78, str. 1.

¹⁶⁵ Berlíňané bojkotovali schůzi. *Svobodné slovo*. 14. 8. 1945, roč. 1, č. 80, str. 2.

¹⁶⁶ Svět opovrhuje Němci. *Rudé právo*. 14. 8. 1945, č. 83, str. 2.

¹⁶⁷ Boj proti černému obchodu v Německu, *Svobodné slovo*. 25. 8. 1945, roč. 1, č. 89, str. 4.

¹⁶⁸ Rozkaz maršála Žukova Němcům. *Svobodné slovo*. 30. 8. 1945, roč. 1, č. 93, str. 2.

¹⁶⁹ Zdravotní stav Berlína. *Svobodné slovo*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 94, str. 4.

Je to dáno nejen situací relativně krátce po konci druhé světové války, ale také tím, že ve sledované době bylo vydáno několik dekretů prezidenta republiky upravujících postavení nejen Němců.¹⁷⁰ Dne 28. 7. byl ve *Svobodném slově* zveřejněn „návod“ k rozpoznání Němce podle zákona. V článku se doslova říká: “Podle vl. nařízení ze 17. 5. 1945, č. 6 Sb., je považován na příslušníka německé národnosti spotřebitel, který byl v III. lístku pro domácnost zapsán jako Němec.“ Zpráva o dekretu prezidenta republiky o úpravě čs. státního občanství vydaném 2. 8. 1945 informuje o tom, že Němci a Maďaři byli zbaveni občanství Československé republiky.¹⁷¹ Otázka toho, kdo je Němec a kdo ne podle československého práva, je rozebrána v článku příznačně nazvaném „Německá otázka“.¹⁷² K výše zmíněnému dekretu se deník vrací ještě 28. 8., kdy poskytuje jeho právní rozbor a informuje, že dosud národnostní stát se mění na stát národní a všichni Němci, až na několik výjimek, pozbývají občanství ČSR. Autor k tomu dodává: “Se všemi ostatními Němci nutno nakládati jen jako s cizinci neb osobami bez státní příslušnosti...“.¹⁷³ Problematiku nového postavení Němců komentuje ještě projev ministerského předsedy Zdeňka Fierlingera v Brně, který byl deníkem otištěn 29. 8. 1945: „... i když je tu zloba z minulých let, je snahou problém Němců a jejich odsunu řešit kulturně, nikoliv brutálně, koncentráky a kopírováním method, jakých užívali nacisté.“¹⁷⁴

Konkrétní zprávy o Němcích jako poraženém národu v ČSR se omezují jen na tři zmínky. První se vztahuje přímo k informaci o výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem, kdy deník uvádí: “Veškerá bezpečnostní opatření byla neprodleně učiněna. Místní obyvatelé německé národnosti byli zajištěni. V městě byl obnoven klid.“¹⁷⁵ Denní zprávy listu zase referují o tom, že v Brně po válce zůstalo internováno asi 5 000 Němců, kterých je používáno k různým odklízecím pracím na okrese.¹⁷⁶ Dne 5. 8. ještě vychází zpráva, že Američané v Železně Rudě vyvěsili fotografie z koncentračních táborů. Autor tuto akci glosuje: “Německá nevinátka si mohou hlavy ukrotit, jak se diví, že se najednou s nimi nakládá jinak, než byli

---

¹⁷⁰ Jde hlavně o dekrety: 5/1945 Sb. částka: 4 - Dekret prezidenta o neplatnosti některých majetkově - právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, 12/1945 Sb. částka: 7 - Dekret prezidenta o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, 28/1945 Sb. částka: 14 - Dekret prezidenta o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci a 33/1945 Sb. částka: 17 Ústavní dekret prezidenta o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské

¹⁷¹ (kol). Kus dějinné spravedlnosti. *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 1.

¹⁷² APPELT, M.. Německá otázka. *Svobodné slovo*. 9. 8. 1945, č. 76, str. 1.

¹⁷³ APPELT, M.. Německá národnost, *Svobodné slovo*. 28. 8. 1945, roč. 1, č. 91, str. 1.

¹⁷⁴ O problému Němců a Maďarů. *Svobodné slovo*. 29. 8. 1945, roč. 1, č. 92, str. 2.

¹⁷⁵ Obrovský požár v Krásném Březně. *Svobodné slovo*. II. vydání. 1. 8. 1945, roč. 1, č. 69, str. 1.

¹⁷⁶ Život v Brně, *Svobodné slovo*. 3. 8. 1945, roč. 1, č. 71, str. 3.

zvyklí. Nezbyvá než je poučovat, aby pochopili, proč se každý slušný člověk Němců štítí...“¹⁷⁷

Tématu fotografií z koncentračních táborů se týká také jediný čtenářský ohlas na téma nového postavení Němců v ČSR: “Všichni Němci by měli povinně shlédnout výstavy o zvěrstvech, která napáchali nacisti...“¹⁷⁸

Němci jako **oběti** jsou zmíněni dvakrát. Jednou v agenturní zprávě o nálezů stovek mrtvol zraněných německých vojáků a ošetřovatelek utopených ve vodě v berlínské podzemní dráze¹⁷⁹ a podruhé v článku o zprávě ministra vnitra Noska po výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem, která pojednává o škodách způsobených výbuchem. Článek zmiňuje, že do nemocnice bylo dopraveno 29 Čechů a 10 Němců.¹⁸⁰

Zprávy o **Němcích jako účastnících druhé světové války** se dělí na zprávy o válečných škodách a válečných akcích Němců a zmínky v článcích oslavujících výročí či odbojovou činnost. První skupinu článků většinou představuje agenturní zpravodajství, kdežto druhou skupinu tvoří původní články redakce *Svobodného slova*.

Agenturní zprávy o škodách a válečných akcích Němců jsou vesměs neutrální a jedinou výjimkou jsou zprávy převzaté od agentury TASS. Zpráva o škodách na životech a majetku napáchaných německými vojsky v Jugoslávii mluví o „strašlivé bilanci ničivé zvěle Němců v bratrské Jugoslávii“.¹⁸¹ Tři původní zprávy deníku o škodách a válečných akcích Němců pojednávají o návratu československé brigády vytvořené v Itálii z příslušníků bývalého vládního vojska, které bylo Němci přesunuto do Itálie z důvodu izolace na konci války¹⁸², o poškození pomníku sedláka Koziny na konci války díky tomu, že Němci vedle něj postavili děla, kterými ostřelovali Američany¹⁸³, a o pokusu Němců vyrobit atomovou bombu, jejíž součásti byly vyvíjeny v Čelákovcích.¹⁸⁴

---

¹⁷⁷ Němci se stále diví, *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 4.

¹⁷⁸ Z dopisů čtenářů, *Svobodné slovo*. 31. 7. 1945, roč. 1, č. 68, str. 3.

¹⁷⁹ SS zatopily celou nemocnici, *Svobodné slovo*. 31. 7. 1945, roč. 1, č. 68, str. 2.

¹⁸⁰ Sabotáž v Ústí nad Labem, *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 3.

¹⁸¹ Obrovské škody v Jugoslávii, *Svobodné slovo*. 28. 8. 1945, roč. 1, č. 91, str. 4.

¹⁸² Československá brigáda z Itálie ve vlasti, *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 3.

¹⁸³ Kozinův pomník poškozen, *Svobodné slovo*. 19. 8. 1945, roč. 1, č. 84, str. 4.

¹⁸⁴ Němci připravovali atomovou pumu, *Svobodné slovo*. 26. 8. 1945, roč. 1, č. 90, str. 3.

Články pojednávající o výročích se věnují východní (bitva u Stalingradu) i západní (osvobození Paříže) frontě, Slovenskému národnímu povstání i výročí zahájení války. V těchto článcích jsou Němci zmíněni pouze jako protivníci oslavovaných protagonistů a jen článek vzpomínající výročí zahájení války Němce ze zahájení války také viní: „Nacisti, po zuby ozbrojení, čekali už nedočkavě, aby se se zuřivostí vrhli na novou oběť.“¹⁸⁵ Další citově zabarvený pohled se dá najít v článku o odboji v době války, který říká: „Byl to nezlomný odpor našeho podzemního hnutí, který přinutil Němce, aby odhalili všechnu surovost a všechno barbarství, kterého byli schopni.“¹⁸⁶

V období závěru Postupimské konference se ve *Svobodném slově* objevuje pohled na **Němce jako odsunovaný národ**. Tento pohled úzce souvisí, podobně jako v případě *Rudého práva*, se závěry Postupimské konference a jeho výskyt se ve sledovaném období dá ohraničit obdobím 2.8. - 14. 8. 1945.

Autor článku o výbuchu muničního skladiště v Ústí nad Labem se k situaci Němců v Československu vyjadřuje poměrně jasně: „Vláda očekává, že v Postupimi padne rozhodnutí o požadavku, abychom mohli provádět transfer německého obyvatelstva...“¹⁸⁷ Další zmínky o Němcích jako odsunovaných již reflektují rozhodnutí Postupimské konference. Již ve druhém vydání listu ze dne 3. 8. se objevuje článek převzatý z ČTK o závěrech Postupimské konference, stejný článek se objevuje i v prvním vydání následujícího dne a informuje o uznání odsunu německého obyvatelstva z Československa, Polska a Maďarska.¹⁸⁸ Člen předsednictva Československé strany národně socialistické Prokop Drtina komentuje odsun Němců jako „vítězství nad Němci, jakého se nepodařilo docílit našemu národu od 13. století.“¹⁸⁹ V témže čísle vychází také výtah z komuniké po závěru Postupimské konference převzatý z ČTK nazvaný „Odsun Němců z ČSR schválen velmocemi“.¹⁹⁰ K odsunu Němců se na stránkách *Svobodného slova* vyjadřuje také národně socialistický ministr zahraničního obchodu dr. Hubert Ripka, jehož projev z Náchoda deník přetiskl. Ministr požaduje návrat Kladska a odsun Němců. K odsunu Němců říká: „... je vyloučeno, aby německé obyvatelstvo mohlo u nás zůstat.“¹⁹¹ Kromě ministrů Drtiny a Ripky vyjádřil postoj Československé strany národně socialistické k situaci Němců v ČSR také článek o pracovní konferenci župních a obvodních

¹⁸⁵ (-il). Před 6 lety zahájili Němci válku. *Svobodné slovo*. 31. 8. 1945, roč. 1, č. 94, str. 1.

¹⁸⁶ Nezůstaňme za ostatními, *Svobodné slovo*. 29. 8. 1945, roč. 1, č. 92, str. 3.

¹⁸⁷ (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 2.

¹⁸⁸ Německo již neohrozí mír světa. *Svobodné slovo*. 3. a 4. 8. 1945, roč. 1, č. 71 a 72, vždy na str. 1.

¹⁸⁹ DRTINA, Prokop. Historické vítězství. *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 1.

¹⁹⁰ Odsun Němců z ČSR schválen velmocemi, *Svobodné slovo*. 5. 8. 1945, roč. 1, č. 73, str. 1.

¹⁹¹ Především odsun Němců, *Svobodné slovo*. 7. 8. 1945, roč. 1, č. 74, str. 1.

delegátů a předsednictva strany, který nabídl podtitulek znění „Stěžejní požadavek Čs. strany národně socialistické: vystěhování Němců“.¹⁹² Ještě 14. 8. otiskuje *Svobodné slovo* projev náměstka předsedy vlády J. Davida v Českém Krumlově, kde řekl: “Půjdou (Němci, pozn. aut.), protože je to naše vůle a náš životní zájem. Ukázali se nehodnými našeho pohostinství.”¹⁹³ Čistě technického charakteru je informace o odsunu Němců z Mostecka uveřejněná již 9. 8.¹⁹⁴

V pohledu na Němce jako na **individuality** převažují i ve *Svobodném slově* negativní obrazy. Pokud jsou deníkem v období omezeném touto prací negativně zmíněni jednotliví Němci, jsou popisováni hlavně jako váleční zločinci, dále informátoři zločinců, či sabotéři. Je zajímavé, že *Svobodné slovo* negativní obrazy Němců vcelku nepopisuje a nepoužívá pro ně žádných pojmenování. Pokud už se o nich rozepíše, konstatuje pouze, že se jedná o někoho, kdo chová v srdci nenávist, zaslouží si trest či nevěří v trvalý mír. Pokud je zmíněno více válečných zločinců, navzájem se obviňují nejspíše ve snaze získat nižší trest.

Zmínky o **Němcích jako válečných zločincích** se skládají z informací o pátrání po konkrétních osobách či žádostí o poskytnutí informací o jejich činech během války, informací o zahájení tzv. Norimberského soudu s válečnými zločinci, informací o dopadení jednotlivých válečných zločinců, kteří se provinili na území Československa a o zahájení lidových soudů s nimi. Mezi zločinci jsou jmenovitě zmíněni hlavně K. H. Frank, jehož převoz do Československa byl v tu dobu aktuální zprávou, či bývalý pražský místostarosta Pfitzner, se kterým se v inkriminovanou dobu konal lidový soud. V převzatém agenturním zpravodajství informuje deník také o Göringovi, Keitlovi a prof. Karlu Haushoferovi, jehož „Hitler často nazýval svým učitelem a poradcem.“¹⁹⁵

Zajímavostí je pozvánka na besedu s delegátem v Komisi Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinců plk. dr. B. Ečerem, který eskortoval K. H. Franka do Prahy¹⁹⁶ a následně zveřejněný článek o převozu bývalé vlády Slovenského štátu do Prahy, kde plk. Ečer popisuje předávání válečných zločinců:“>A není to jen tak převzít takového válečného zločince, < říká dr. Ečer, a ukazuje blok stvrzenek, které mu dali Američané. > To je jako když se vypravuje doporučený dopis. < Docela obyčejná stvrzenka. Věc: Válečný zločinec. Pod tím: Potvrzují příjem jednoho válečného zločince. Jméno zločince: K. H. Frank, hodnost: generál

¹⁹² Trváme na samostatnosti své strany. *Svobodné slovo*. 10. 8. 1945, roč. 1, č. 77, str. 1.

¹⁹³ Němci půjdou kam chtěli. *Svobodné slovo*. 14. 8. 1945, roč. 1, č. 80, str. 1.

¹⁹⁴ Evakuace Němců na Mostecku. *Svobodné slovo*. 9. 8. 1945, roč. 1, č. 76, str. 3.

¹⁹⁵ Hitlerův poradce a učitel zatčen. *Svobodné slovo*. II. Vydání. 1. 8. 1945, roč. 1, č. 69, str. 2.

¹⁹⁶ Váleční zločinci se navzájem obviňují. *Svobodné slovo*. 15. 8. 1945, roč. 1, č. 81, str. 3.

SS. A podpis příjemce.“¹⁹⁷

Němci jako **sabotéři** jsou zmíněni vždy ve spojitosti s podzemní organizací Wehrwolf ve dnech 3. a 7. 8. 1945, což velmi pravděpodobně souvisí s informacemi o výbuchu muničního skladu v Ústí nad Labem, který byl údajně touto organizací spáchán. V obecném článku o činnosti Wehrwolfo v Čechách je jmenován vůdce organizace v Ústí nad Labem Rudolf Schnithelm¹⁹⁸ a o čtyři dni později deník v článku „Jed werwolfo v duši každého Němce“ jmenuje dalšího ze zajištěných velitelů wehrwolfo, Ludvíka Langeru z Nového Jičína, který „je především Němec a nevěří v trvalý mír. Takové jsou názory průměrného německého občana.“¹⁹⁹

V souvislosti s případem zavraždění čs. vojáků polskými bandity, o kterém deník informuje 28. 7. 1945, je zmíněna **informátorka** Němka Margit Maschkeová, která byla do služeb zabitých vojáků vpašována Werwolfem. Tato skutečnost byla zjištěna „doznáním M. Maschkeové a dalšího spolupachatele německé národnosti.“²⁰⁰

Svobodné slovo nabízí i **pozitivní pohled** na Němce, kteří jsou jmenováni jako **bojovníci proto fašismu**. Tito Němci buď protestují proti nacistickým akcím, či se aktivně zapojují do odboje.

První ze dvou takových zmínek se objevuje v článku o zatčení poradce A. Hitlera prof. Karla Haushofera. V přímém protikladu je proti němu jmenován jeho syn, Albrecht Haushofer, který „pracoval tajně proti nacistům a byl jedním z vůdčích duchů ve Stauffenburgově spiknutí proti Hitlerovi v roce 1944. Tohoto Albrechta Haushofera nacisté několik dnů před příchodem sovětských vojsk do Berlína zavraždili.“²⁰¹ Druhá zmínka se datuje takřka o měsíc později, kdy v nekrologu Franze Werfela *Svobodné slovo* píše, že „proslulý německý básník ... v době mnichovských rozhodnutí protestoval proti >nestoudnému a zločinnému dělení< českých zemí...“²⁰²

Neutrální či rozporné zmínky o Němcích se vztahují k odsunu a pojmenovávají Němce jako odsunované. Deník opět tyto Němce nijak nepopisuje, pouze konstatuje skutečnost odsunu.

První takovou zprávou je informace o odsunu ústeckého průmyslníka Schichta a jeho

---

¹⁹⁷ Také Tiso a Tuka dnes do Prahy. *Svobodné slovo*. 18. 8. 1945, roč. 1, č. 83, str. 3.

¹⁹⁸ Vlkodlaci musí být zlikvidováni. *Svobodné slovo*. 3. 8. 1945, roč. 1, č. 71, str. 1.

¹⁹⁹ (-il). Jed werwolfo v duši každého Němce. *Svobodné slovo*. 7. 8. 1945, roč. 1, č. 74, str. 2.

²⁰⁰ Čs. poručík a vojín zavraždění u Šluknova. *Svobodné slovo*. 28. 7. 1945, roč. 1, č. 66, str. 2.

²⁰¹ Hitlerův poradce a učitel zatčen. *Svobodné slovo*. II. Vydání. 1. 8. 1945, roč. 1, č. 69, str. 2.

²⁰² Záchrana duší. *Svobodné slovo*. 30. 8. 1945, roč. 1, č. 93, str. 2.

rodiny z Československa poté, co se celá rodina přihlásila k německé národnosti.²⁰³ Druhá zpráva se svým kontextem vztahuje také k odsunu, ale akcentuje spíše sběratelství dotyčného: “V bytě jednoho německého profesora v Liberci byla ... nalezena vzácná sbírka brouků v hodnotě 1 mil. korun.”²⁰⁴

---

²⁰³ Jak byli vystěhováni Schichtovi. *Svobodné slovo*. 27. 7. 1945, roč. 1, č. 65, str. 3.

²⁰⁴ Nález vzácné sbírky brouků. *Svobodné slovo*. 19. 8. 1945, roč. 1, č. 84, str. 4.

3.3 Srovnání

Oba celostátní deníky se shodují v tom, že je potřeba odsunout německou menšinu z území Československa. *Rudé právo* používá jako argument pro odsun v podstatě každého možného incidentu, *Svobodné slovo* pro tu samou věc využívá politických či historických argumentů jak je uvedeno například ve zpravodajství z pracovní konference župních a obvodních delegátů a předsednictva národně-socialistické strany.²⁰⁵

Pokud se týká informací o Němcích, *Svobodné slovo* věnuje poměrně dost místa informacím o zahraničí a životě Němců v samotném Německu, *Rudé právo* se věnuje, s několika výjimkami, hlavně Němcům českým.

Celostátní záběr obou periodik nedává moc prostoru pro zobrazování individuálních Němců, a i když *Svobodné slovo* nabízí více takových obrazů než *Rudé právo*, jejich počet nedosahuje v porovnání s informováním o Němcích jako celku vysokého čísla. Jedinou výjimkou je potom informování obou periodik o jednotlivých válečných zločincích.

Výbuchu v Ústí nad Labem se oba deníky věnují pouze v období bezprostředně po incidentu a oba shodně přináší poslední zprávy dne 5. 8. 1945, kdy informují o zprávě ministra vnitra Noska o katastrofě. I tato informace je ovšem již v pořadí důležitosti až za aktuální zprávou o konci Postupimské konference a schválenému odsunu Němců. Masakru na Němcích v Ústí nad Labem *Rudé právo* vůbec nevěnuje pozornost, *Svobodné slovo* zmiňuje, že úřady po výbuchu nařídily zákaz vycházení po dvacáté hodině pro všechno obyvatelstvo, aby „bylo zabráněno podobným nepokojům, jaké se strhly večer po výbuchu...“²⁰⁶

---

²⁰⁵ Trváme na samostatnosti své strany. *Svobodné slovo*. 10. 8. 1945, roč. 1, č. 77, str. 1.

²⁰⁶ (kol). Výbuch muničního skladiště v Ústí. *Svobodné slovo*. 2. 8. 1945, roč. 1, č. 70, str. 1.

Závěr

Obraz Němců vytvořený médii po konci druhé světové války odpovídá již výše zmiňovanému negativnímu naladění nejen české společnosti ale i celé Evropy vůči tomuto národu. Zvláště celostátní periodika se poměrně jasně vymezují ve vztahu MY (= dobří Češi) versus ONI (= zlí Němci). Příkladů takové polarizace se v této práci, a samozřejmě ve sledovaných periodikách, dá najít povícero. Pokud se do takového vzorce nehodí například incident, který se stal v Ústí nad Labem 31. 7. 1945, média ho raději vůbec nezmiňují, či ho bagatelizují a ospravedlňují krutostí předchozího výbuchu v Krásném Březně a rozjitřenou náladou obyvatelstva. Stejně tak se dá vysledovat tendence snižovat dobré příspěvky Němců pro českou historii a akcentovat tu špatnou stránku soužití. Jeden příklad za všechny se dá najít ve článku *Litoměřického Kraje* zmíněném již v kapitole věnované tomuto regionálnímu periodiku: “(Němci) všem lidem škodili a udělali-li někdy něco dobrého, bylo to za jedno strašně málo a za druhé to dávno si vybrali vražděním a loupením.”²⁰⁷

Celkově negativní obraz Němců je posílen zpravodajstvím zvláště celostátních deníků o různých výbuších a údajných sabotážích. Němci jsou viněni ze všech incidentů, a zvláště *Rudé právo* využívá každý jednotlivý incident jako argument pro urychlený odsun Němců z Československa. V této souvislosti je zajímavé, že v podstatě jediný pozitivní obraz sudetských (či českých) Němců (stateční pomocníci při záchranných pracích po výbuchu v Krásném Březně) přináší regionální *Předvoj*, který se nachází geograficky nejbližší místu té největší katastrofy zmíněné v této práci, když vychází v bývalé župě Sudety. I toto pozitivní zobrazení je ale uvedeno v kontrastu s obrazem negativním.²⁰⁸

Celkový negativní obraz Němců je také dále posilován poměrně častým zpravodajstvím o chycených válečných zločincích či pátráním po nich.

Němci jsou v celku zobrazení v duchu přesvědčení většiny českých obyvatel o odsunu jako přijatelném řešení německé otázky v poválečném Československu a velká většina zpráv o českých Němcích je použita jako argument pro nemožnost dalšího spolužití v jednom státě jak vyplývá z analýzy hlavně celostátních periodik. Celostátní média tak v podstatě posilují stereotyp Němce tak, jak byl popsán již v úvodu této práce, tedy dědičný nepřítel mařící všechno naše snažení.

---

²⁰⁷ (Jarbolka). Budeme mít republiku bez Němců a Maďarů. *Litoměřický Kraj*. 17. 8. 1945, roč. 1, č. 4, str. 1.

²⁰⁸ „V začarovaném kruhu zločinů, který obestřel i naše město neviditelnou sítí nacistické zvrhlosti, neušel mu (št. kpt. Pokorný, pozn. aut.) ani ojedinělý detail pozitivní: s přísnou zodpovědností... nařídil, aby Betrholdu Grohmannovi, ... bylo dáno 24 hodin pracovní volno a poskytnuto mu přilepšení na stravě.“
Největší poválečná katastrofa v Československu. *Předvoj*. 4. 8. 1945, roč. 1, č. 11, str. 2.

Použitá literatura

- RADVANOVSÝ, Zdeněk. *Konec česko-německého soužití v ústecké oblasti 1945-1948*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Universita J. E. Purkyně, 1997.
- HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2005. 546 s.
- HAVEL, Jan, KAISER, Vladimír, PUSTEJOVSKY, Otfried. *Stalo se v Ústí nad Labem 31. července 1945*. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 2005. 91 s.
- Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Prázová, Irena – Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. III, Média, Teritoriální studia*. Praha, Matfyzpress, 2004. 431 s.
- Státní úřad statistický. *Statistický lexikon obcí v zemi České : úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. : vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930*. Praha : Orbis, 1934.
- KŘIVÁNKOVÁ, A., VATRÁL, J., *Dějiny československé žurnalistiky : IV. díl, Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944–1987*. Praha : Novinář, 1989.
- HLAVÁČEK, Ivan, et al. *Obraz druhého v historické perspektivě*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1997. 128 s.
- KAISEROVÁ, Kristina, et al. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Redakce Kristiny Kaiserové a Vladimíra Kaisera. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Město Ústí nad Labem, 1995.
- TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník 20. století*. Praha : Paseka, 1999.
- OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury III: osobnosti, díla, instituce*. Jiří Opelík. 1. vyd. Praha : Academia, 2000.
- VOPRAVIL, Jaroslav. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
- RAK, Jiří. Stereotyp Němce v českém historickém vědomí. *Dějiny a současnost*. 1990. Roč. 12, č. 4.
- STANĚK, Tomáš. Co se stalo v Ústí nad Labem 31. července 1945? *Dějiny a současnost*. 1990. Roč. 12, č. 2.
- KUČERA, Jaroslav. Stíny minulosti. *Dějiny a současnost*. 2005, roč. 12, č. 5.

Prameny

Rudé právo. 27. 7. 1945 – 31. 8. 1945, č. 68 – 97.

Svobodné slovo. 27. 7. 1945 – 31. 8. 1945, č. 65 – 94.

Předvoj. 27. 7. 1945 – 31. 8. 1945, č. 9 – 18.

Litoměřický Kraj. 27. 7. 1945 – 31. 8. 1945, č. 1 – 6.

Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích, fond MěNV Litoměřice, torzo
agendy propagačního oddělení.

Seznam příloh

1. Mapa centra města Ústí nad Labem v roce 1945

Přílohy

1. Mapa centra města Ústí nad Labem v roce 1945

